zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 1

Masarykův lid

ROČNÍK XVIII • 3. ČÍSLO • ZÁŘÍ 2012

ČTVRTLETNÍK NEZÁVISLÉHO DISKUSNÍHO KLUBU MILADY HORÁKOVÉ

KLUB DR. MILADY HORÁKOVÉ

ZŠ Na Planině, Praha 4 - Krč, tel. č.: 233 373 934
e-mail: kmh@joura.cz
www.miladahorakova.cz
Redakční rada: J. Adlt, E. Jourová
J. Titzlová, pod vedením Z. Dvořákové
Produkce a expedice: Nakladatelství Eva-Milan
Nevole, K Údolí 2, 143 00 Praha 12
e-mail: nakladeva@seznam.cz
REGISTROVÁNO MK ČR E 11026

STATĚ A POJEDNÁNÍ - AKTUALITY - ZE VZPOMÍNEK PAMĚTNÍKŮ - Z ARCHIVŮ - KNIHY, KTERÉ NÁS ZAJÍMAJÍ - JAZYKOVÝ SLOUPEK - VZPOMÍNÁME - ZE ŽIVOTA KLUBU MILADY HORÁKOVÉ - INFORMACE

STATĚ A POJEDNÁNÍ

Dr. Aleš Kolářský se opět zamýšlí nad odkazem TGM a zaměřuje se na jeho vztah k lidským právům.

ZÁPAS O LIDSKÁ PRÁVA V HABSBURSKÉ MONARCHII

Mezi smrtelnými hříchy člověka jmenuje etolog Konrad Lorenz rozchod s tradicí, rozpojení generací. To platí v moderní době zejména v Čechách. TGM řekl, že u nás každá generace začíná od začátku. (Pozorujeme to stále – vizte levicové prvorepublikové naivky, poúnorové svazáky nebo polistopadové publicisty ignorující Masarykův odkaz.) Totality to rozpojení generací ještě zesílily. Nevolám zpátečnicky po „návratu do dějin". Jen chci podpořit vědomí souvislosti dnešních ušlechtilých snah s obdobnými snahami v minulosti.

Důraz Charty 77 na lidská práva je obsahem celé moderní doby, jež se datuje od revolucí americké a francouzské druhé poloviny 18. století. Immanuel Kant si jejich význam zřejmě neuvědomil, když nazval 18. století stoletím nicotných maličkostí. Ani významný německý filozof tedy nechápal převratný význam moderních idejí, jež tyto revoluce přinesly. Jako by tím Kant přivolal na Německo 19. století, na jehož počátku zemřel, celou smršť závažných, žel však protimoderních, právě na Kanta navazujících filozofií (vizte i Laughlandovu knihu „Znečištěný pramen" o nedemokratických počátcích evropské ideje). Je sotva náhoda, že se v tomto ovzduší rodily, jak to vycítil už Goethe, neblahé protizápadní ideologie, vyústivší posléze v nacismus i bolševictví. Hegel zbožštil prušácký stát a vychoval i Marxe. Nacismus a bolševismus se lišily jenom způsobem potírání lidskoprávních idejí Západu, k němuž Čechy svou historií náležejí. Ochablé vědomí této naší sounáležitosti se Západem zde TGM po svém příchodu do Prahy oživoval. Svobodu svědomí žádal už Hus.

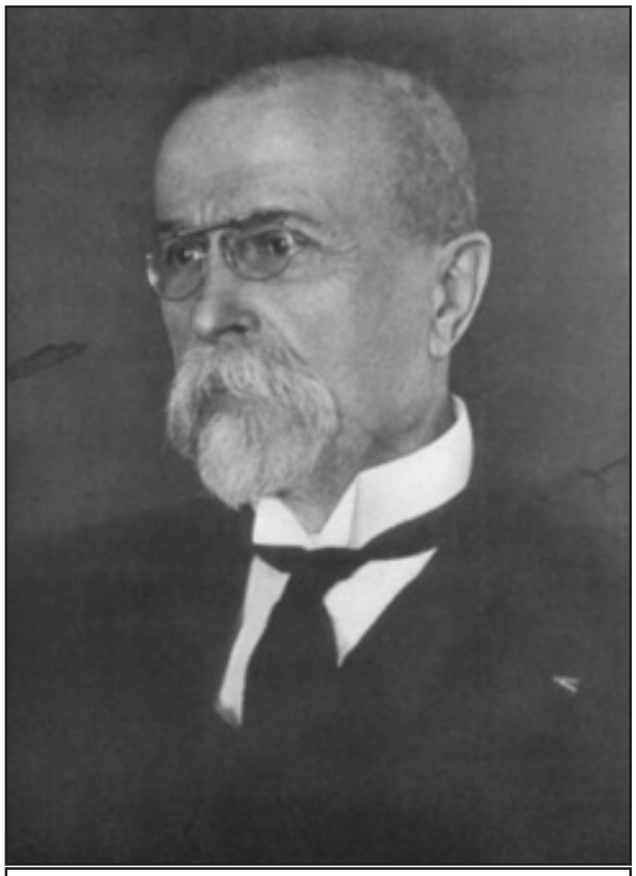

14. 9. 2012 uplyne 75 let od úmrtí TGM

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 2

Onu německou „vzpouru proti novověku“, jak to nazval Emanuel Rádl, západní svět potlačil až druhou světovou válkou (především zásluhou Spojených států amerických), když neposlechl hned v roce 1918 Masaryka a vojensky Německo neobsadil. Navíc Dohoda tehdy ponechala pod vlivem Německa Rusko a tím podle Masaryka Německo vlastně první světovou válku vyhrálo. (Je opravdu jen náhoda, že po brestlitevském míru z roku 1918 přišel v roce 1939 pakt Stalin-Ribbentrop ?) V meziválečném dvacetiletí vlastně bylo jen příměří, jak jasnozřivě postřehl Švehla, a únorem 1948 nás staré protizápadní Německo ideově přece jen dostalo – bolševismem. Zdejší inteligence většinou Masarykovi v podstatě nerozuměla (nerozumí mu ani dnes) a nemalá její část trapně napomáhala únorovému podmanění Československa. Adenauerovské Německo se zatím začínalo osvobozovat ze svého středověkého zaklení.

Ideje lidských práv inspirovaly i německou humanistickou inteligenci, která však ztrácela svůj vliv ve veřejném životě už ve „druhé“, popruštělé vilémovské říši. V Čechách hájil lidská práva nejviditelněji Masaryk, jak ukázuje dr. Zora Dvořáková ve své knize „Než se stal presidentem“ (EVA 1997). Bez tohoto Masarykova zásahu do českého života nám hrozil osud Německa, na kterém byla česká inteligence jinak jednostranně myšlenkově závislá vzdor svému protiněmeckému vlastenčení, jak TGM vypozoroval. Antisemitismus v českých zemích TGM oslabil svou neohroženou obranou pravdy v Hilsnerově procesu. I jinak ztělesňoval Masaryk lidskoprávní principy v rozporu s rakouským aristokratismem, pangermanismem a klíčícím bolševismem. Šel aktivně proti „vašnostům, césaristům a revolucionářům“, jak přívržence totalizujících směrů později pojmenoval.

Že byl prodchnut ideou **rovnosti,** to hezky ukazuje následující příhoda, kterou zachytil Ivan Herben v knížce „TGM – malé historky o velkém muži“ (Melantrich 1947).

„Profesor Masaryk byl zvolen na sněm království Českého, ještě za mladočeskou stranu. Jednou přišel k místodržiteli hraběti Thunovi vyřizovat jakési usnesení mladočeského klubu a Thun ho přijal velmi velkopansky: ´Vy jste zde, pane profesore, už několik měsíců, a nikdy jste se mně nepředstavil,´ vytýkal Masarykovi. ´Já tu nejsem c.k. profesorem, abych se vám představoval, já jsem tu poslancem, abych zastupoval lid!´ odpověděl velmi energicky Masaryk. A od té doby se Thun už nikdy nepokoušel chovat se k němu povýšeně.“

V myslích dnešních mladých se zdá být lidskoprávní idea spojována hlavně také s církví pro její opozici ke komunistické totalitě. Ale v té naší, dnes tu a tam vychvalované rakouské minulosti měla církev pozici jinou, ke své i obecné škodě opačnou. Ilustrací té pozice a Masarykova prosazování **volnosti** je další ukázka ze zmíněné knížky Ivana Herbena.

Byla schůze pokrokové strany proti jistému katechetovi, který denuncoval profesory. „Hlavním řečníkem byl T. G. Masaryk a hřímal proti katechetovi tak, že předsedající student na příkaz policejní asistence musil schůzi přerušit: ´Pane profesore, pan policejní komisař si přeje, abych vás napomenul.´

´To odmítám,´ ostře se ohradil Masaryk, ´jaké je to náboženství, když musí být hlídáno policajtem.´

Samozřejmě, že schůze byla ihned policejně rozpuštěna a Masarykovi to vyneslo žalobu tří set katechetů; jak známo, slavně ji vyhrál.“

Rakousku sice slouží ke cti, že tuto při vyhrál, ale dlužno dodat, že přibližně v téže době počátku 20. století rakouské vládní úřady podvodně fabrikovaly údajné důkazy velezrady proti padesáti nepohodlným Chorvatům – předobraz to stalinských metod. To TGM odhalil a interpelacemi v rakouském parlamentu tím zachránil Chorvaty před šibenicemi.

Dodejme ještě, že vedle volnosti a rovnosti prosazoval TGM i třetí heslo francouzské revoluce – **bratrství**. Jeho slovem pro ně je humanita. Přál si demokracii humanitní, kterou ale nechápou politici myslící úzce ekonomicky.

Aleš Kolářský

I pro Jiřího Olšovského je TGM inspirující, a to tím víc, čím je v současnosti naše politická scéna poznamenána tolika negativními jevy, že vyvolává mezi občany všeobecné znechucení.

JAK SE DĚLÁ POLITIKA?

To, co může jasně přiblížit neotřelý pohled na politiku a demokracii, je nepochybně pohled Masarykův. Podívejme se blíže na 28. svazek Spisů T. G. Masaryka, který vyšel pod názvem Politika vědou a uměním. Texty z let 1911–1914 (ed. J. Malínská, vydal Masarykův ústav, Archiv AV ČR a Ústav T. G. Masaryka, Praha 2011). Zralý Masaryk zde má několik podstatných článků o demokratické politice. Všímá si v nich krize demokracie a parlamentarismu, jejich „klesání a úpadku“. Osvíceným zrakem vidí nesnáze demokracie, byrokratizaci vedení stran a „oligarchii vůdců“. Také veškerý monarchismus, aristokratismus a vzmáhající se teokracie mu byly nemilé. Demokracie vůbec se lépe vyvíjí v protestantských zemích založených na „fyzické a duševní práci“.

A nebyl by to Masaryk, aby ve svých úvahách o politice a demokracii nevyzvedl vědu: demokracie se opírá především o vědu a kriticko-filozofický přístup ke skutečnosti a politice. „Úkolem demokratické politiky, demokratického

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 3

parlamentu je tedy pozorovati dané společenské fakty, poznávati potřeby společnosti a podle toho navrhovati a používati správných prostředků.“ Výchova vědecky a kriticky myslících jedinců je dnes prioritou, jen skuteční jedinci znající sebe sama mohou pomoci národu v jeho zdárném vývoji. Když se pak jedinec stane politikem, měl by podle Masaryka být také znalý filozofie dějin – jen tak lze nalézt své pravé místo v dějinách světa, kdy nebudeme redukováni na kolečko v soukolí dějin, ale budeme otevřeni živoucímu dějinnému porozumění, na základě něhož obhájíme svoje místo a důstojnost. (To platí inspirativně i pro právě probíhající epochu našich dějin).

Demokracie a politika je pro Masaryka dále důsledkem humanistické etiky, kterou je třeba hlubinně rozvíjet. Člověk je mírou všech věcí, ovšem tato míra se mu dává, člověk má i u Masaryka žít pod dojmem ryzího bytí, jen tak se mu může přihazovat (dávat se mu) pravda. Tomuto životu říkal po spinozovsku život *sub specie aeternitatis*. Z tohoto úhlu pohledu pak lze prohlédnout různé rodící se demagogy a „politické herce“, kteří se nechávají vést pouhým machiavelismem. Takoví adepti usilují jen o svůj prospěch, ale u Masaryka se právě setkáváme s důrazem na „politiku směřující k celku“, to jest k dobře rozvíjenému celku národního a společenského bytí, ke skutečnému spolubytí lidí – s důrazem na autentický rozvoj jedinců. Moderní politik má být v tomto smyslu „pravdivým a prostým“, ve svém autentickém a pokorném ne-chtění má dospívat až ke skutečné „lásce k bližnímu“ jako základu demokracie. Tato láska je pak s „prací drobnou“ (jak ji požadoval již K. Havlíček Borovský) jedinečným základem demokracie. Onen základ ovšem musí být podrobován neustálé „filozofické revoluci“ jako podmínce dobře fungující demokracie. Jedině vskutku revolucionované myšlení neustrne v nějakém plochém „aristokratickém“ dogmatismu a bude tu vskutku pro člověka, aby se mohl harmonicky rozvíjet – i ve vztahu k přírodě. Lid a s ním celý národ může úspěšně růst, ne aby se z lidu stávala (aktuálně) „dojná kráva“.

Masaryk jako kritický filozof si vždy znovu všímá jednoho důležitého prvku, který ve svých článcích zdůrazňuje: je to věčná pře o to, zda politika spočívá nebo nespočívá na mravnosti. Oproti těm, kteří striktně oddělují politiku od mravnosti, český filozof zdůrazňuje, že „parlamentní politika, politika ’politická’ spočívá na mravnosti, na mravních zásadách [a] není jiné vyšší autority, není jiných motivů pro jednání politická než zásady mravnosti“. V tom mu spočívá základ demokratické politiky, která tak může sloužit celku, lidem, a ne jen sebeobohacování (dnes na základě rozbujelého systémového korupcionismu) na úkor druhých. A tak jen pravdivá politika může být opravdová a vskutku účinná: politika svědomitá, vycházející z živého mravního svědomí, z hlubokého poznání a sebepoznání. Jen taková politika, jež vychází od člověka, z pravého sebezamyšlení, může být také „účinná, praktická“.

Vidíme zde opět příklad typicky masarykovského realismu, se kterým je zapotřebí se vždy znovu seznamovat, aby „ve věcech bylo jasno“. Zračí se tu Masarykova realistická fenomenologie: „Poznávej vždy a všude věci a jejich jádro.“ Masaryk do svého pojetí realismu zahrnoval i duši, svědomí, schopnost lásky, otevření se věčnosti a nekonečnosti bytí. To vyžaduje neustálou „revoluci hlav a srdcí“. Jen tehdy se demokracie bude rozvíjet – na základě humanity a pravé duchovnosti. Může posléze i vznikat opravdová humanitní a duchovní demokracie, v níž ekonomický liberalismus a hrubý materialismus budou pod kontrolou (aby nemohlo docházet k bezostyšnému rozkrádání na úkor lidí). Pod vlivem hrubého neoliberalismu a vulgárnímu materialismu může vzcházet jen polovzdělanost; barbarská síla vždy staví na nedovzdělanosti. Nakonec je vskutku zapotřebí usilovat o harmonii, smír a mírovou spolupráci v rámci většího celku. Rozvoj duchovního života společenství stojí nejvýš (a tak i knihy se mají číst, ne aby drahé ležely v regálech a na stolech knihkupectví – kvůli někým hloupě vymyšlené vysoké dani). Českou vzdělanost je zapotřebí masarykovsky rozvíjet, ne aby skomírala.

Jádro věci nepoznáme, necháme-li si vzít své (například akademické) svobody. Jít cestou svobody a pravdy je namáhavá fuška zejména pro svobodné duchy, kteří ani v nejmenším netouží dostat se do spárů politiků a jejich kmotrů. Spíš je to naopak, že politici by se měli neustále masarykovsky učit u filozofů, vědců, umělců; ti všichni jsou zajisté mnohem probudilejší než političtí loutkoherci s jejich často pouze čtyřletým horizontem vidění (nemají uši k slyšení a oči ke skutečnému vidění). Proto je třeba provozovat politiku vědou a uměním, učit se žít pod světlem prožité pravdy.

Jiří Olšovský

JAROSLAV VRCHLICKÝ (17. 2. 1853 - 9. 9. 1912)

Před sto lety zemřel Jaroslav Vrchlický, „kníže básníků“, jak ho nazýval Jaroslav Seifert.

Vlastním jménem Emil Frýda, od prvních svých uveřejněných veršů podepsán pak vždy Jaroslav Vrchlický. „Jeho básnické dílo obsahuje devadesát osm básnických knih, čtyřiatřicet dramat, šest libret, čtyři knihy povídek, jeden román, sedm svazků literárních studií a článků, a na sto svazků překladů. Nesmírná píle, lačnost po poznání, bohatá fantazie, schopnost každý vjem, každý nápad, každou myšlenku vyjádřit veršem, jemné smysly, které se okouzlovaly stejně krásou přírody jako uměleckými výtvory, schopnost vciťovat se a vmýšlet do cizích kultur, děl i autorů – to vše učinilo z něho básníka v české literatuře naprosto ojedinělého.“ (Rudolf Havel v doslovu k antologii J. Vrchlický, Zahrada slov, Odeon 1983)

J. Vrchlický byl především lyrik, a tak si ho připomeňme těmito verši:

Za trochu lásky šel bych světa kraj,
šel s hlavou odkrytou a šel bych bosý,
šel v ledu – ale v duši věčný máj,
šel vichřicí – však slyšel zpívat kosy,
šel pouští – a měl v srdci perly rosy.
Za trochu lásky šel bych světa kraj
jak ten, kdo zpívá u dveří a prosí.

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 4

Z „Dálkového výslechu“, což je záznam rozhovoru Václava Havla s Karlem Hvížďalou, otiskujeme jednu Havlovu odpověď na otázku, jak vypadaly jeho dny ve vězení a jakou tam dělal práci. (Edice Expedice sv. 233, Praha 1986.) Pro leckterého čtenáře, který prošel vězněním jako politický vězeň v 50. letech, je to při srovnávání vlastních zkušeností velmi zajímavé čtení.

Ve vězení jste sice napsal obsáhlou knihu esejů Dopisy Olze, ale tam není z pochopitelných důvodů nic o samotném vězení. Co jste tam vlastně dělal? K jaké práci jste byl přidělen?

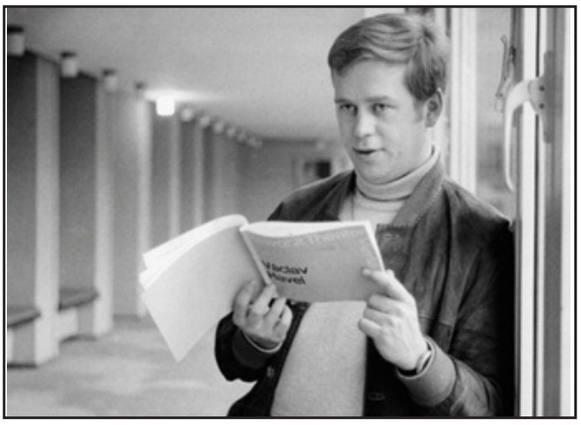

Když jsem byl ve vězení, nepřetržitě jsem přemýšlel o tom, co a jak o něm jednou napíšu; snažil jsem se pamatovat všechny ty kuriózní a zároveň dojemné, komické a zároveň otřesné, podivné a zároveň příznačné zážitky, které jsem tam měl; přemýšlel jsem, jak jednou popíšu neuvěřitelně absurdní situace, do nichž jsem se tam dostával; těšil jsem se, že podám nějaké přinejmenším hrabalovsky barvité svědectví o tom bezpočtu prazvláštně zauzlených lidských osudů, s nimiž jsem se tam setkal; trápilo mne, že si o tom všem nemůžu dělat aspoň telegrafické poznámky na kus papíru. A když jsem se pak octl venku, zjistil jsem najednou, že o vězení zřejmě nikdy nic nenapíšu. Sám si to neumím dost dobře vysvětlit; důvodem rozhodně není, že by mi vzpomínky na vězení tak drásavě tu temnou dobu mého života připomínaly, že by mne tak deprimovaly nebo dokonce nějaké dávné rány rozdíraly. Spíš tu asi působí celá drúza důvodů jiných. Zaprvé: nejsem typ autora epického, příběhy psát neumím a nenávratně je zapomínám, nejsem zkrátka Hrabal. Zadruhé: život venku mne příliš zaměstnává, příliš na mne útočí svými vlastními tématy, jak je bezprostředně a aktuálně zažívám, než abych byl schopen vracet se do úplně jiného a odlehlého světa svých vězeňských let: ten svět se mi ztrácí ve zvláštní mlze; vše mi v něm splývá do podoby nejasného a nesdělitelného snu; necítím živou potřebu o tom vypovídat; zdá se mi, že to přísluší – jako osobní zkušenost – příliš do minulosti a zároveň se cítím příliš nutkán zabývat se přítomností, než abych byl schopen návratu a nějaké soustředěnější evokace toho, co bylo. Zatřetí: to nejdůležitější mi připadá jako nesdělitelné. Skutečně: jako hluboce existenciální a hluboce osobní zkušenost to prostě předat neumím. Mnoho věcí bych si dokázal samozřejmě při troše námahy vybavit a jistě bych je uměl líp nebo hůř popsat, obávám se však, že by to všechno byly nakonec jen vnějškovosti, povrchové obrysy událostí, situací, dějů a postav, nikoliv jejich vnitřně a osobně prožitá podstata. Takže by to posléze celou věc spíš zkreslovalo, než vystihovalo. Znáte to přece; někdy před dvaceti nebo třiceti lety jsme prožili na vojně lecjakou obskurní příhodu, po léta ji někde na večírcích vyprávíme – a pak si náhle uvědomíme, že dva nelehké roky života se nám spekly do škvarku několika standardně v paměti chovaných a standardně a týmiž slovy popisovaných epizod a že ten škvarek vlastně už nemá s naší dvouletou zkušeností a s tím, co s námi udělala, pranic společného. Zkusmo jsem párkrát zkoušel souvisleji o vězení vyprávět a vždy znovu jsem si uvědomoval, že – navzdory téměř hnidopišsky přesnému líčení všech faktografických detailů - se s podstatou té zkušenosti jaksi osudově míjím, že zůstává za tou faktografií skryta, ba že ji dokonce ta faktografie podivně falšuje. O vězeních a koncentrácích toho bylo napsáno už dost a lze v této literatuře najít i knihy vskutku sugestivně a autenticky ten prožitek zpřítomňující (vzpomínám si třeba na skvělý obraz koncentračního tábora v Peroutkově Oblaka a valčíku nebo na některé pasáže ze Solženicyna či Pecky), obávám se však, že já bych to nedokázal – tím spíš, že se mi o tom psát nechce. A než se minout se smyslem té zkušenosti, je lepší se jí prostě nezabývat. Proto vám ani teď o vězení raději vyprávět nebudu. Snad jen na konkrétní část vaší otázky odpovím: V Heřmanicích jsem nejprve pracoval u takzvané bodovačky, kterou jsem svařoval plechové rošty. Normu jsem několik měsíců neplnil, nebyli ji schopni plnit ani hoši o dvacet let mladší, fyzicky zdatní a na fyzickou práci zvyklí. Proto jsem byl ostatně k této práci také zařazen: mé neplnění mělo být zdrojem nejrůznějších způsobů, jak mne dál trápit; takzvaní neplniči jsou totiž ve vězení páriové mezi párii, jsou různě trestáni, využíváni na nejrůznější práce po práci, ochuzováni o stravu (to mi nevadilo) a zkracováni na kapesném, policisty a také částí vězňů trvale obviňováni z flákačství a posmíváni za ně. Po několika měsících jsem byl přeřazen k lepší práci (rozpor mezi mým pracovním zařazením a mou zdravotní způsobilostí začal být nápadný a hrozilo nebezpečí, že o něm proniknou zprávy ven), to bylo však – nutno dodat až v době, kdy jsem začal normu přece jen plnit a stalo se zřejmým, že tudy cesta k mému dalšímu trápení a vydírání nevede. Pak jsem pracoval u velkého autogenu, vyřezávajícího z ohromných tlustých plechů příruby, střídal jsem se u něho s Jirkou Dienstbierem a normu jsme tam plnili oba. Po přechodu na Bory jsem pracoval v prádelně, což bylo velmi exkluzívní pracoviště (o to horší tam byly ovšem lidské vztahy: skoro každý donášel na každého), nakonec jsem byl přeřazen na pracoviště Kovošrotu, kde jsem zbavoval dráty a kabely bužírek a obalů, ani to nebylo nejhorší, pokud si člověk zvykl na zimu a nekonečnou špínu. Práce ve vězení je otrocká a je opravdu chápána jako trest. Normy jsou ve srovnání s civilními až dvojnásobné. K tomu bych měl ovšem dodat, že v první nápravně výchovné skupině, kde jsem byl, je navzdory tomu všemu práce pro vězně většinou psychickým odpočinkem a vězňové se do ní vesměs těší: zbývající čas dává totiž lepší podmínky k všestranné buzeraci, tomuto centrálnímu nástroji "převýchovy".

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 5

Letošní rok je jubilejním rokem Sokola, který oslavil 150. výročí svého založení. V tomto duchu se nesl i XV. všesokolský slet, který proběhl ve dnech 1. 7. – 6. 7. 2012. Při té příležitosti otiskujeme dva texty dr. Zory Dvořákové, která přednášela v Tyršově domě 21. 4. 2012 vzdělavatelům ČOS. Přinášíme jen úvod její přednášky, zatímco druhý text byl vyžádán Sokolem Brno I. a publikován ve „Vzkazu" sestaveném k 150. výročí ČOS.

K 150. VÝROČÍ ZALOŽENÍ SOKOLA

Jestliže si v letošním roce připomínáme 150. výročí založení Sokola, je to vhodná příležitost, abychom se zamysleli nad jeho významem pro český národ, pro českou společnost.

Jeho zakladatelé si uvědomovali, že má-li být národní obrození v druhé polovině 19. století vskutku úspěšné – a Sokol patřil k jeho nejvýraznějším projevům – musí s ním ruku v ruce probíhat obroda – jakási renesance – českého člověka. Musí dojít k rozvoji všech složek českého společenského života, to znamená k rozvoji občanské společnosti.

Vzkvétání Sokola v poslední třetině 19. století je však třeba vidět v dalších souvislostech – jak se tehdy rozvíjela věda, technika, průmysl, ekonomika. To kladlo velké nároky na tehdejšího člověka. Aby v tom dokázal obstát, musel být na to připraven. Zpravidla si tyto souvislosti ani neuvědomujeme, ale byl to Sokol, který svým programem připravoval své členy pro stoupající nároky tehdejší doby. Své členy formoval jako harmonicky rozvinuté osobnosti, které jsou fyzicky zdatné, mají intelektuální rozhled a respektují a dodržují mravní pravidla, na která se v Sokole vždy kladl velký důraz.

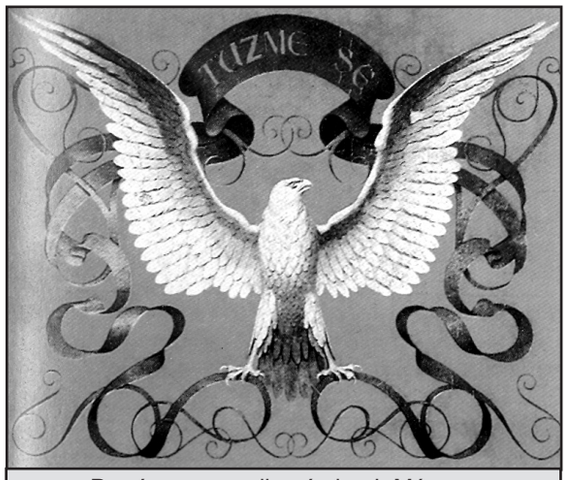

První prapor podle návrhu J. Mánesa

V Sokole nešlo jen o tělocvičný program, ale měl také silnou složku vzdělavatelskou.

V Sokole se výchova dařila příkladem a nikoliv nějakým mravokárným kázáním. V Sokole se sokolský program prožíval, žil se – nebyl nějakým příkazem či direktivou. Práce v Sokole byla založena na cvičitelských sborech a na sborech vzdělavatelských, přičemž cvičitelé i vzdělavatelé měli být pro členstvo jakýmisi vzory i po stránce lidské, svým chováním a jednáním mu měli být příkladem.

Co bylo pro naše předky na Sokole tak přitažlivé? V tehdejších poměrech to byla jeho vlastenecká orientace a způsob života, který nabízel. Anuloval lenost, jak tělesnou, tak myšlenkovou, likvidoval lhostejnost, vybízel k činu, nabádal, aby člověk, co si předsevzal, také vykonal. (Tyrš i Masaryk byli mužové činu.)

Sokol otevíral svým členům obzory, aby dokázali samostatně myslet a čelit jakékoliv manipulaci. Sokolské cvičení pěstovalo v lidech vytrvalost, pravidelnost, sebeovládání, spolehlivost, vůli, přesnost, dochvilnost a také vědomí, že je potřeba pomoci slabšímu, být mu oporou, poskytnout mu ochranu. Vedl k pospolitosti, altruismu, nezištnosti.

Tyto vlastnosti vypěstované sokolským programem se v životě sokolů mnohonásobně zúročily. To se pak projevilo v mezních situacích našeho národa i v osudech samotné sokolské organizace. Zejména je třeba vyzvednout sokolskou výchovu k demokracii, což pro Sokol je nejen charakteristické, ale právě to předznamenalo jeho likvidaci v dobách totalitních režimů.

Po čtyřiceti letech komunistické totality a po jejím pádu povstal Sokol v roce 1990 znovu k životu. Povstal doslova z popela jako pták fénix. Jeho situace je však velmi obtížná. Dorostly generace, které o něm už nic nevědí. Sokol naráží na nejrůznější problémy pramenící z naší současnosti, která je zcela odlišná v porovnání s dobou, kdy Sokol byl založen, kdy vzkvétal a prožíval svá nejlepší léta. Proto se nedivme, vyskytne-li se otázka: není to anachronismus držet ho při životě? Copak naše současnost potřebuje jeho program? Co s ním v době internetu, klonování, globalizace, mediálního zpravodajství, které nás spojuje s celým světem a činí nás účastníkem celosvětového dění? Co se Sokolem při nynější honbě za prospěchem, za penězi? Není Sokol směšně zpozdilý a jakoby mimo naši dobu?

Kupodivu není. I tato doba potřebuje totéž, čeho bylo třeba před sto padesáti lety. Potřebuje kvalitního člověka, jehož tělesná, mravní a intelektuální stránka bude harmonicky vyvinuta. Komunistické čtyřicetiletí zaselo do české společnosti příliš mnoho negativního, takže dnes opět stojíme před úkolem obrody české společnosti. Jedině kvalitní společnost je tvůrčí, akceschopná a obstojí v soutěži s ostatními. Pro Sokol je to dějinná výzva, aby nadále plnil úkol, jehož cílem bylo a je zkvalitnění českého člověka po stránce tělesné, intelektuální i mravní. Jenomže jeho situace je ztíženější o to, že i uplynulé dvacetiletí obnovené svobody je poznamenáno mnoha negativními jevy a na to nestačí entuziasmus a elán, kterými byl Sokol vždy prostoupen. Je třeba na základě kvalitních analýz naší současnosti a naší společnosti hledat nové postupy a nová řešení. Problém není v tom, co dělat, ale jak to dělat. A právě to si vyžaduje důkladné zkoumání a rozbory.

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 6

Sokol v posledním desetiletí však stanul ještě před jedním zásadním problémem. Jak posuzovat své vlastenecké zaměření (své češství) při vstupu České republiky do Evropské unie? Jsou dnes mezi námi tací, kteří se označují za Evropany, aniž tento pojem mají ujasněný a vědí, co má obsahovat. Někdy se v jejich podání zdá, že býti Čechem je cosi méněcenného.

XII. slet Sokola

Takže jak pohlížet na vlastenectví, které bylo pro Sokol příznačné? Odpovídám: je třeba chránit svou identitu, býti Čechy, projevovat své české národní uvědomění, ochraňovat a pěstit území, které je nám domovem. Pohlížet na sebe soudně, ale opírat se o vše pozitivní, co tvoří naši historii. Odvádět kvalitní práci, vyznačovat se solidním jednáním, zodpovědností a spolehlivostí nejen v kritických situacích – ale v každé situaci. Býti svébytní a občansky sebevědomí. Býti demokraty a naučit se demokracii žít. A vždy a za všech okolností být humanitní – být lidští.

Toto jsou hodnoty, které se po dlouhá desetiletí Sokol snažil pěstovat ve svém členstvu. Pro Sokol to není nic nového – jen je třeba, aby si to stále uvědomoval a v tomto úsilí pokračoval dál.

Zora Dvořáková

V letošním létě spolupracovník redakce prof. Zdeněk Víšek projel Lužici a napsal stať pro Masarykův lid o Lužici a Československé republice u příležitosti 100. výročí založení lužickosrbské Domowiny. V ní zachytil i málo známé skutečnosti ze vztahů mezi námi a Lužickými Srby z období po první i druhé světové válce.

LUŽICE A ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA

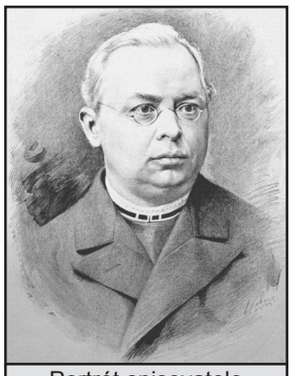

Portrét spisovatele Michala Hórnika

100. výročí založení nejvýznamnější lužickosrbské národní kulturní instituce Domowina (založena 13. 10. 1912) je příležitostí ke stručnému připomenutí složitého historického vývoje nejmenšího slovanského národa, ale i méně známých kapitol ve vzájemných vztazích Lužických Srbů a Čechů, a to především snah českých a lužickosrbských politiků o připojení Lužice k československému státu po roce 1918 a po skončení druhé světové války.

Historie Lužice

Lužice je historické území, které se nachází na jihovýchodě dnešní Spolkové republiky Německo. Dělí se na Horní Lužici, jejímž střediskem je město Budyšín, a na Dolní Lužici s centrem v Chotěbuzi.

V raném středověku bylo toto území osídleno slovanskými kmeny. Na konci 9. století se pravděpodobně nacházelo pod svrchovaností Velkomoravské říše a od 10. století bylo cílem expanze německých panovníků i postupující německé kolonizace. V průběhu 14. století se obě Lužice postupně staly součástí volného státního celku zemí Koruny české jako tzv. vedlejší země. V důsledku tzv. pražského míru, který byl uzavřen v době třicetileté války roku 1635, připadlo území Lužice saskému kurfiřtovi. Roku 1815 byla pak Lužice rozdělena mezi Sasko a Prusko a později se stala součástí sjednoceného Německého císařství (1871). V současné době se Lužice nachází na území dvou spolkových zemí – Braniborska a Svobodného státu Sasko.

Lužičtí Srbové – nejmenší slovanský národ

I v dobách, kdy obě Lužice patřily do svazků zemí Koruny české, neustával ze strany německé šlechty i měšťanstva germanizační tlak vůči Lužickým Srbům, potomkům někdejších slovanských kmenů Lužičanů a Milčanů. Navzdory silným germanizačním trendům ještě v době středověku slovanské obyvatelstvo v Lužici početně převažovalo nad německým, avšak v důsledku třicetileté války, kdy následkem přímých i nepřímých válečných ztrát zemřela asi polovina lužickosrbské populace, dochází v Lužici k demografickým změnám ve prospěch německého etnika. Od konce středověku se proto i na lužickém venkově začíná stále výrazněji prosazovat německý jazyk jako prostředek každodenní komunikace, kdežto jazyk lužickosrbský své pozice postupně začal ztrácet.

V polovině 18. století byl počet Srbů žijících v Horní i v Dolní Lužici odhadován na 200 000–250 000. Roku 1880 zde bylo napočteno 166 000 Srbů a soukromé odhady z počátku 20. století uváděly 146 000 srbských obyvatel Lužice. Po druhé světové válce v Horní i v Dolní Lužici žilo necelých 100 000 Lužických Srbů, jejichž počet se však – i přes relativně vstřícnou národnostní politiku bývalé NDR – v následujících desetiletích neustále zmenšoval.

V současné době žije na území Horní Lužice asi 40–50 tisíc Lužických Srbů. V Dolní Lužici je jejich počet odhadován asi na 8–10 000, z nichž mnozí ovšem dolnolužickou srbštinou již nehovoří. Dolnolužická srbština – nejmenší slovanský jazyk, blízký polštině a v současné době stále více ovlivňovaný němčinou – je dnes používána větši-

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 7

nou jen příslušníky starší či dokonce nejstarší generace a možnosti její záchrany jsou velmi nejisté.

Jádrem slovanské Lužice, kde se dosud nacházejí vesnice i s velmi výraznou převahou lužickosrbského obyvatelstva (například i z českého tisku známé Chróśćicy či Ralbicy, kde Srbové tvoří 90 % zdejších obyvatel), je oblast v jakémsi pomyslném trojúhelníku mezi městy Budyšín, Hoyerswerda a Kamenec v Horní Lužici. Zde dosud žije několik desítek tisíc občanů srbské národnosti, které od většinové německé populace odlišuje nejen jazyk (hornolužická srbština, která je relativně blízká češtině), ale i katolická víra, neboť velká většina německých obyvatel Lužice se hlásí k luteránskému vyznání.

Za nejdůležitější místo lužickosrbského uměleckého, vědeckého a intelektuálního života v Horní Lužici je tradičně považováno město Budyšín, kde sídlí většina lužickosrbských institucí a organizací. Ovšem sám Budyšín, přes oficiálně proklamovanou dvojjazyčnost, je dnes městem již zcela německým, kde je velmi obtížné na ulici zaslechnout lužickosrbský jazyk.

Dvojjazyčný nápis na úřední budově v Budyšíně

Lužickosrbské národní hnutí a čeští obrozenci

V 19. století u Lužických Srbů, podobně jako u Čechů a Slováků, dochází k procesu národního obrození. Tehdy začaly vznikat nejrůznější lužickosrbské časopisy, spolky a instituce - jako například studentský spolek Sorabia (1814) nebo obdoba Matice české Matice srbská, kterou roku 1847 v Budyšíně založil publicista Jan Arnošt Smoler (1816–1884).

V 19. století představitelé české i slovenské inteligence projevovali – zčásti inspirováni myšlenkami panslavismu - pochopitelný zájem o problematiku jiných slovanských národů, především národa ruského, polského a srbského. Stranou jejich pozornosti ovšem nezůstal ani nejmenší slovanský národ Lužických Srbů. Zájem tehdejších obrozenců se projevoval především studiem lužickosrbské literatury a dějin Lužice, osobními či písemnými kontakty s představiteli lužického kulturního života nebo přímými návštěvami Lužice. Patřili mezi ně především Josef Dobrovský, Václav Hanka, Pavel Josef Šafařík a Karel Jaromír Erben. Vůdčí osobnost slovenského národního obrození Ludovít Štúr již roku 1839 vydal svoji Cestu do Lužic, což byl jeden z prvních – možná i první – cestopis o Lužici v českém jazyce.

Pro vznik lužickosrbské inteligence, zvláště v 19. století, měl neocenitelný význam Lužický seminář na Malé Straně v Praze, kde se v letech 1728–1922 vzdělávali budoucí katoličtí duchovní přicházející z Horní Lužice. Budovu semináře vlastnila a spravovala budyšínská kapitula. Lužickosrbští studenti zde pod vlivem českého národního obrození pěstovali svoji mateřštinu a v létě 1846 založili studentské sdružení Serbowku – první slovanský studentský spolek v Praze.

Asi nejznámějším představitelem lužickosrbského kulturního a literárního úsilí ve druhé polovině 19. století byl jazykovědec, literární historik a katolický duchovní Michal Hórnik (1833–1894), kodifikátor hornolužického spisovného jazyka.

Česko-lužickosrbské kontakty v první polovině 20. století

Nejvýznamnějším znalcem lužickosrbské problematiky na počátku 20. století v Čechách a na Moravě byl dr. Adolf Černý, který jako první začal vyučovat lužickou srbštinu na Karlově univerzitě a stal se zakladatelem české sorabistiky jako společensko-vědného oboru. Mezi další znalce lužickosrbské problematiky patřil v té době u nás také malíř a folklorista Ludvík Kuba.

Bohaté kulturní a vědecké styky mezi Čechy a Lužickými Srby vyvrcholily 20. března 1907, kdy byl v pražské Hlávkově koleji z iniciativy lužickosrbského studenta Jana Bryla založen spolek, jenž měl původně zůstat výhradně lužickosrbským a jehož název zněl Łužisko-serbske towarstwo „Adolf Černý" w Prazy. Pojmenován byl na počest již zmíněného vynikajícího českého sorabisty Adolfa Černého. Hlavním cílem zakladatelů spolku bylo udržování lužické identity mezi studenty lužickosrbské národnosti. Po vypuknutí první světové války byli někteří členové spolku vyslýcháni rakouskou policí a jeho činnost byla roku 1915 zastavena.

Po obnově spolku po roce 1918 a jeho určité vnitřní proměně, kdy se jeho členy stávali především čeští příznivci Lužice z řad odborné i laické veřejnosti, nastal jeho nový rozmach. K nejaktivnějším členům tehdy patřili jednatel Vladimír Zmeškal a místopředseda Josef Páta, který byl za okupace popraven nacisty. V době první republiky značně vzrostla členská základna, a proto v mnoha českých a moravských městech vznikaly pobočky spolku, kterých bylo celkem sedmnáct. Časté byly také přímé styky spolku s Lužickými Srby – do Čech často přijížděly výpravy lužickosrbských sokolů a pěveckých sdružení. Lužickosrbští sokolové se například zúčastnili památného X. všesokolského sletu v červnu 1938.

V roce 1919 byl spolek Łužisko-serbske towarstwo „Adolf Černý" w Prazy přejmenován na Česko-lužický spolek „Adolf Černý", který o rok později zahájil vydávání měsíčníku Česko-lužický Věstník (Čěsko-serbski Wěstnik).

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 8

V roce 1931 se název spolku změnil na Československo-lužický spolek „Adolf Černý" v souvislosti se vzrůstajícím zájmem o Lužici na Slovensku a název časopisu na Lužickosrbský věstník. O rok později se název spolku opět změnil, a to na Společnost přátel Lužice.

Členové Společnosti přátel Lužice, kterých bylo více než tři a půl tisíce, již od roku 1933 s napětím a s obavami sledovali horšící se situaci Lužických Srbů v nacistickém státě. Při manifestaci, svolané Společností přátel Lužice, se na hoře Mužský u Mnichova Hradiště 5. července 1933 sešlo téměř 30 000 občanů, aby Lužickým Srbům vyjádřili svoji podporu a solidaritu. Společnost usilovně informovala o Lužických Srbech a o obtížných podmínkách jejich národního života v tehdejším Německu až do zákazu své činnosti v roce 1939.

Společnost přátel Lužice byla po druhé světové válce obnovena a přes četné nepříznivé peripetie v době totalitního režimu ve své záslužné činnosti v oblasti rozvíjení česko-lužickosrbských vztahů úspěšně pokračuje dodnes.

Vznik a vývoj Domowiny

Dne 13. 10. 1912 byla lužickosrbskými vlastenci v Hoyers-werdě (Wojerecy) založena národně obranná instituce Domowina jako zastřešující a vrcholná organizace srbských sdružení a spolků, která svépomocí zajišťovala budování srbských škol a vydávala lužickosrbský tisk. K založení Domowiny jako reprezentativní organizace Lužických Srbů došlo v důsledku zvýšeného pocitu národního ohrožení v době, kdy do Lužice přicházely za prací v nově otevíraných dolech stovky a tisíce německých rodin, jež měnily národnostní charakter dosud slovanských částí Lužice. Dalším důvodem mohl být vzestup státem podporovaného německého nacionalismu v předvečer rozpoutání první světové války. Předsedou Domowiny se stal Arnošt Bart. Vypuknutí světové války o dva roky později mělo pochopitelně negativní vliv na činnost Domowiny, lužickosrbští poslanci však i nadále prosazovali kulturní a hospodářské zájmy Srbů v saském sněmu. Německá „výmarská“ republika (1919–1933) Lužickým Srbům ponechala jejich dosavadní jazyková práva, nicméně i pro ni Slované na Labi představovali určitý rizikový faktor.

V době hitlerovské diktatury (1937) byla Domowina po několika letech nacistických ústrků i represí rozpuštěna, když se odmítla označit za organizaci sdružují slovansky mluvící Němce. Nacisté postupně zastavili vydávání všech lužickosrbských novin a časopisů, včetně náboženských. Jakákoliv školní výuka v srbštině ustala a byly dokonce zakázány srbské bohoslužby i pohřební obřady. Plány nacistické moci na rozsídlení Lužických Srbů – a tím i jejich násilných zánik - znemožnil obrat na frontách druhé světové války v letech 1942–1943. Ihned po porážce nacismu byla Domowina 10. 5. 1945 v Chrosčicích u Budyšína obnovena.

Hrob M. Hórnika na lužickosrbském národním hřbitově v Budyšíně.

Po roce 1945 se Domowina stala nejznámější – nikoliv však jedinou – organizací hájící zájmy Lužických Srbů. V době čtyřicetileté existence Německé demokratické republiky (1949–1989) byla Domowina – podobně jako další tehdejší politické strany a masové organizace – ovlivňována ideologií vládnoucí komunistické strany SED. Ve své činnosti pokračuje Domowina stále, i když po pádu východoněmeckého totalitního režimu prošla – jako instituce do značné míry spjatá s politickým systémem NDR – určitou ideovou i organizační krizí.

Snahy o připojení Lužice po první světové válce

T. G. Masaryk a Edvard Beneš, představitelé československého zahraničního odboje v době první světové války, věnovali problematice Lužice a Lužických Srbů při přípravě svých zahraničně-politických koncepcí poměrně značnou pozornost. Sám T. G. Masaryk se poprvé s Lužickými Srby setkal za svého pobytu v Lipsku v letech 1876/1877 a jeho první cesta do Budyšína se uskutečnila v září roku 1884 – zřejmě za účelem návštěvy Michala Hórnika.

V souvislosti s československou zahraniční akcí za I. světové války je nutné připomenout Masarykův článek Budoucí Čechy (1917), kde je též poznámka o zahrnutí Lužice do programu budoucího společného státu. Poprvé však Masaryk uplatnil tuto myšlenku již v roce 1915 v memorandu britskému ministru zahraničí Edwardu Greyovi Samostatné Čechy a zároveň přiložil mapku tohoto státu spolu s Lužicí. O možnosti připojení Lužice k českému státu se ostatně Masaryk zmínil již roku 1914 v rozhovoru s ruským novinářem V. Svatkovským.

Připojení Lužice k budoucímu československému státu mělo být pro T. G. Masaryka takřka rozhodujícím vojensko-diplomatickým tahem proti německé rozpínavosti. Ve svém díle Nová Evropa o tomto problému uvedl: Nepochybuji dost málo, že pangermáni takové řešení pruské otázky odmítnou s největším rozhořčením – Lužičany osvobodit! Na dostřel od Berlína má být svobodná slovanská oblast? Ano – to by bylo vítězství spravedlnosti a Nemesidy. Jestli spojenci zvítězí, řešení pruské otázky ve smyslu demokracie a národnosti je možné a nutné.

Porážka Německa a rozpad Rakouska-Uherska na podzim 1918 otevřely určité možnosti pro realizaci plánů na vytvoření autonomního nebo dokonce samostatného lužickosrbského státu či připojení Lužice ke vznikající Československé republice.

Dne 13. 11. 1918 se za předsednictví poslance saského zemského sněmu Arnošta Barta, prvního předsedy Domowiny, konstituoval v Budyšíně Lužickosrbský národní výbor (Serbski narodni vuběrk), který v prosinci vyhlásil svůj program srbské státnosti v rámci Německa. Avšak saská zemská vláda o právech Lužických Srbů jednat nechtěla, proto

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 9

se delegace Lužickosrbského národního výboru dvakrát vydala do Paříže, aby přednesla své požadavky na mírové konferenci s cílem prosadit buď vyhlášení autonomie Lužice nebo její připojení k Československu.

Představitelé československého zahraničního odboje byli s reprezentanty Lužických Srbů v přímém kontaktu a koordinovali s nimi společný postup. V memorandu zaslaném z Francie do Prahy v prosinci 1918 o otázce Lužice Edvard Beneš například uvedl: Lužičtí Srbové zatím vyslovují a v nejbližších dnech ještě určitěji vysloví požadavek samostatného státu lužickosrbského, ale jakmile bude tento požadavek Dohodou uznán, prohlásí Lužičtí Srbové připojení Lužice ke státu československému.

Dvacátého ledna 1919 ministr zahraničí Edvard Beneš na jednání pařížské mírové konference skutečně předložil návrh na připojení Lužice k ČSR, z něhož vyplývalo, že Lužice, připojená k československému státu, má hrát roli jakéhosi nárazníkového vojenského pásma mezi ČSR a Německem. Návrh na připojení Lužice k ČSR však nebyl vítěznými velmocemi, především britskou a americkou delegací, podpořen, a proto Edvard Beneš již nadále neviděl možnost se v otázce připojení Lužice či vzniku lužickosrbského státu více angažovat.

Po skončení mírové konference v Paříži se neúspěšní členové lužickosrbské delegace v čele s Arnoštem Bartem vrátili do Německa, kde byli postaveni před říšský soud v Lipsku a souzeni pro vlastizradu.

Předseda Lužickosrbského národního výboru Arnošt Bart byl tehdy odsouzen k dvouletému trestu ztráty svobody, avšak díky protestu T. G. Masaryka byl propuštěn již po několika měsících věznění.

V letech 1917–1918 věnoval v českém tisku pozornost Lužici především její nejvýznamnější znalec A. Černý. V publikovaných statích se dovolával – dle svého přesvědčení – ne zcela přerušených státoprávních svazků Lužice s českým státem a žádal pro ni autonomii, mezinárodní záruky a stálou českou podporu. K požadavku na připojení Lužice k Československé republice dospěl Černý až v euforickém období po rozpadu Rakouska-Uherska.

S odstupem mnoha desítek let můžeme hodnotit snahu o připojení Lužice v letech 1918-1919 jako ne zcela reálnou – možná i nerealistickou, což si nakonec uvědomil i ministr E. Beneš. Připojením celé Lužice, kde Lužičtí Srbové tvořili pouze menšinu obyvatelstva, by se v ČSR výrazně zvýšil počet občanů německé národnosti, jichž na území Čech a Moravy žilo v té době více než tři miliony, a československo-německé vztahy by byly do budoucna zatíženy dalším obtížně řešitelným problémem. Připojení alespoň pouze té části Lužice, kde Lužičtí Srbové v roce 1918 tvořili ještě většinu obyvatelstva, bylo již zcela nemyslitelné, neboť tato izolovaná lužickosrbská enkláva, třebaže i případně účelově maximálně územně rozšířená, by svým geografickým vymezením nedosahovala československých státních hranic.

Druhý neúspěšný pokus o připojení v roce 1945

Zatímco pokusy některých československých a lužickosrbských představitelů o připojení Lužice, či alespoň jejích slovanských oblastí, k ČSR na konci první světové války neměly příliš mnoho nadějí na úspěch, a to především vzhledem k mocenské situaci na západní frontě sice poraženého, nikoliv však okupovaného Německa, tak podobné úsilí v roce 1945 se mohlo jevit o poznání nadějnější, neboť Německo bylo po druhé světové válce vojensky zcela poraženo, jeho území bylo okupováno armádami vítězných velmocí a jako subjekt mezinárodního práva ani neexistovalo. Snahy o připojení měly tehdy rovněž značnou podporu veřejnosti – české i lužickosrbské.

Ovšem ani za této situace prezident Edvard Beneš nikdy nepožadoval územní změny v Lužici ve prospěch ČSR, rovněž tak československá vláda nikdy oficiálně nevznesla požadavek na připojení obou Lužic, projevovala ale o dění na Lužici určitý zájem a snažila se vystupovat jako ochránkyně Lužických Srbů. Poválečné snahy o připojení Lužice byly proto záležitostí především lužickosrbských iniciativ, podporovaných částí české veřejnosti, českým tiskem – především národně-socialistickým a komunistickým i některými politiky – například Zdeňkem Nejedlým,

Chróśćicy - místo obnovení Domowiny

Václavem Kopeckým, Ludvíkem Svobodou či Vladimírem Clementisem, nebyly však programem vlády jako celku či prezidenta Beneše, který o rozšíření ČSR o Lužici po druhé světové válce nikdy neprojevil zájem.

Po porážce hitlerovského Německa někteří Lužičtí Srbové, vědomi si jedinečné - a možná již nikdy neopakovatelné - historické příležitosti a neznajíce postoje Benešovy v této věci, se ještě před oficiálním skončením války obrátili právě na prezidenta Beneše s upozorněním na situaci Lužických Srbů.

Jedná se především o první telegram zaslaný lužickosrbskými katolickými faráři Janem Cyžem a dr. Beno Šołtou, který byl odeslán Benešovi již 5. května 1945 přímo z osvobozeného koncentračního tábora v Dachau. Oznamovali v něm, že staví lužickosrbský lid pod jeho ochranu a žádali dr. Beneše, aby hájil zájmy Lužických Srbů u vítězných velmocí.

O čtyři dny později, 9. května 1945, se v Praze ustanovil Lužickosrbský zemský národní výbor, jehož předsedou byl zvolen právě farář Jan Cyž, který se stal hlavním představitelem lužickosrbského úsilí o připojení k ČSR. Členy tohoto výboru se stali Lužičtí Srbové žijící na území Československa a propuštění vězni z koncentračních táborů.

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 10

Jan Cyž jménem výboru zaslal další žádost o ochranu lužickosrbských zájmů vládě Československa. Tato žádost byla zakončena více než politickým provoláním: Zůstává nám jediná alternativa - buď věčně žít v rámci ČSR, nebo navěky zahynout v moři germánství!

Lužickosrbský zemský národní výbor ovšem reprezentoval pouze jeden proud národního hnutí. Druhým byla Domowina, jejíž činnost byla obnovena 10. května 1945. Sovětské okupační úřady ji uznaly jako antifašistickou organizaci a jedinou představitelku Lužických Srbů. Domowina se zaměřila – na rozdíl od aktivit Lužickosrbského národního výboru – spíše na prosazení postupného zlepšování postavení Lužických Srbů v rámci sovětské okupační zóny Německa a k požadavkům na odtržení Lužice se stavěla odmítavě.

Národní lužickosrbský výbor se snažil v červenci 1945 prosadit otázku Lužice na pořad jednání Postupimské konference a s žádostí o připojení Lužice k ČSR se obrátil přímo ke Stalinovi.

Srbská škola - Chróśćicy

V Československu ve prospěch lužickosrbských požadavků začal aktivně vystupovat Slovanský výbor v ČSR, který ve spolupráci se Společností přátel Lužice, jež byla obnovena 8. června 1945, zorganizoval celou řadu akcí s cílem dosáhnout připojení. Největší z nich byla – údajně až stotisícová – demonstrace na podporu Lužických Srbů 24. července 1945 v Praze. Na shromáždění promluvili dva členové vlády – komunista Zdeněk Nejedlý a národní socialista Jožka David, dále primátor Prahy Václav Vacek, předseda Společnosti přátel Lužice Vladimír Zmeškal a zástupce Sdružení přátel pro spravedlivé sdružení republiky. Jedním z hlavních řečníků byl pochopitelně předseda Lužickosrbského národního zemského výboru Jan Cyž, který prohlásil, že jeho krajané v Lužici čekají na vstup československého vojska.

Touto manifestací vyvrcholila československá podpora úsilí Lužickosrbského zemského národního výboru. Výsledky Postupimské konference v srpnu 1945 přinesly jeho představitelům ovšem trpké zklamání. Stalin jejich požadavek nepředložil a Československo nezískalo podíl na okupaci Německa. Další československá podpora – přímá i nepřímá – snah o přičlenění Lužice se ocitla po Postupimské konferenci zcela očividně v rozporu se záměry sovětské okupační politiky v Německu. Jakmile však ti českoslovenští představitelé, kteří se dosud ve věci Lužice veřejně či skrytě angažovali, pochopili, že sovětské vedení do své koncepce ústřední správy Německa zahrnulo i odpor proti rozdělování své vlastní okupační zóny, postupně ztráceli od podzimu 1945 o přičlenění Lužice k ČSR zájem. Vedle postojů Sovětského svazu, které byly rozhodující, však proti požadavku Lužickosrbského zemského národního výboru na připojení Lužice hovořily i důvody etnické, neboť vzhledem k vysokému počtu německého obyvatelstva v historické Lužici – o jejich odsunu či přesunu v rámci Německa nenapadlo nikoho uvažovat – se nejevily požadavky výboru jako realizovatelné a měly význam jen jako projev vůle Lužických Srbů k určování vlastního osudu. Avšak přímá podpora, kterou Lužickým Srbům poskytoval československý stát – ovšem již nikoliv v oblasti politické, nýbrž v oblasti kulturní a školské – trvala ještě i několik dalších let po skončení druhé světové války.

Československá vláda tehdy založila pro několik set lužickosrbských studentů tzv. Staškovo lužickosrbské gymnázium. Bylo pojmenováno po JUDr. Františku Staškovi z České matice školské, který měl o zřízení této školy značné zásluhy. Výuka byla zahájena 1. prosince 1945 v České Lípě, další tři roky bylo gymnázium umístěno ve Varnsdorfu a ve školním roce 1949/50 studovaly dvě třídy v Liberci. Maturitu skládali studenti již doma v Lužici.

Tento čtyřletý pobyt v českém prostředí velmi výrazně ovlivnil lužickosrbské studenty, ze kterých se stali učitelé, lékaři, kněží, novináři a spisovatelé, na celý život. Vytvořili velmi aktivní poválečnou vrstvu lužickosrbské inteligence, která ovlivňovala kulturní, vědecký a společenský vývoj nejmenšího slovanského národa po celou druhou polovinu 20. století.

Zdeněk Víšek
(foto Milan Hes)

Odborná literatura:

Jan Galandauer, Vznik Československé republiky 1918, Praha 1918
Libuše Hrabová, Stopami zapomenutého lidu, Praha 2006
Karel Kaplan, Pravda o Československu 1945–1948, Praha 1990
Pavel Kosatík, České snění, Praha 2010
František Vydra, Tonoucí ostrovy, 1999
Česko-lužický věstník 2002-2012

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 11

AKTUALITY

Přetiskujeme z Lidových novin (6. srpna 2012) komentář Stanislava Balíka, jenž nepotřebuje žádné další úvodní slovo.

OBLUDNÝ ROZSUDEK

Ve stínu mediálně sledovaných kauz jsou ty malé, které také ovlivňují naši důvěru ve stát

Koncem července byl u brněnského krajského soudu vynesen jeden rozsudek. Chtělo by se věřit, že byl výjimečný, že nejde o běžnou věc. Soud vyššího stupně totiž navracel do veřejného rozhodování rozum a cit, kterých se naopak vůbec nedostávalo soudu okresnímu.

O předloňských prázdninách zaútočila v noci parta pubertálních opilých výrostků na skautský tábor. Útočníci se kromě jiných opileckých excesů dožadovali dívek pro ukojení svých pudů a posléze po vyhnání z tábora jej začali ohrožovat házením kamenů. Poté, co mladí vedoucí třikrát neúspěšně vyzývali policii, aby zasáhla, začali bránit děti i tábor sami. Podařilo se jim chytit dva z šesti útočníků a spoutat je do kozelce a tak je drželi do vytouženého příjezdu policejní hlídky. Jeden z opilých útočníků utrpěl při rvačce oděrky a jiná drobná zranění. Za to byl jeden z vedoucích (druhý bohužel během soudního procesu zemřel) okresním soudem odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody. Obludný rozsudek zrušil právě až krajský soud.

Před časem se vedla debata o přípustnosti užití zbraně při sebeobraně. Již řada rozsudků řekla, že zbraň použít spíš nelze. Už v tomto případě ale není jasný celospolečenský konsenzus. Lidé se oprávněně ptají, proč nemám, jsem-li napaden či se bráním před zloději, mít možnost bránit se všemi prostředky? Nyní zašel jeden z okresních soudců ještě dál a pokusil se nastolit ještě jiné pravidlo – naštěstí to rozumný nadřízený soud zamítl. Útočníka byste podle něj již nemohli ani chytit a zadržet vlastními silami bez použití zbraní. Práva darebáka jsou asi vždy silnější než práva oběti. Před třemi týdny jsme na našem skautském táboře honili lumpy, kteří vpodvečer rozkutáleli z kopce "koulec" sena. Asi jen náhoda zabránila tomu, aby snad metrákový objekt přerazil nějakému dítěti záda. Nechytili jsme je – k jejich štěstí.

Snad lze pochopit státního zástupce, že chtěl, aby soud jasně očistil jednání vedoucích a deklaroval, co je a není přípustné. I tak je ale přinejmenším pochybné, zda se tak mělo dít v takto jasné věci. Uměl si vůbec někdo ze zainteresovaných představit, jak bylo onomu vedoucímu při dvouletém soudním a vyšetřovacím martyriu? Kdo se mu teď omluví?

Poděkovat za vítězství zdravého rozumu lze krajskému soudci. Jednoznačné opovržení ale zasluhuje soudce okresní. Takový rozsudek je na okamžité svlečení taláru. Jak – probůh – postupuje tento soudce v jiných kauzách? A poznámka ještě obecnější – jestliže policie vyšetřuje, státní zástupce dozoruje a soudce soudí takové věci, je jasné, že nezbývá čas a energie na skutečné a závažné zločiny.

Když spravedlnost dostává na frak

Na podobných malých kauzách vzniká ve společnosti důvěra ve stát. Ve stát, mezi jehož úkoly patří mj. zajišťování a vymáhání spravedlnosti. Ne, nestačí pouze vyměnit vrchního státního zástupce. Mediálně sledované kauzy z nejvyšší úrovně jsou jednou stranou mince důvěry. Druhou jsou ty, které vnímáme ve svém okolí – při trestání drobných zlodějů, domácích tyranů či svěřování dětí do péče po rozvodu. Důvěryhodní a spravedliví musí být proto také představitelé soudní moci úplně nejníže. Jaká asi mohla být důvěra ve stát v okolí mikulovských skautů poté, co byl jejich vedoucí namísto metálem za statečnost odměněn hrozbou kriminálu? Právě sem míří rozpaky z úvodního odstavce, zda šlo o exces. Byl by jistě zajímavý průzkum, kolik lidí zná ze svého okolí přinejmenším jeden zcela nespravedlivý soudní rozsudek. A to už vůbec nemluvíme o případech, kdy je po právní stránce vše v pořádku, ale spravedlnost přesto dostává na frak. Chce ale člověk tak moc, když prahne po férovosti a zdravém rozumu?

Hrdinství při záchraně tonoucího či člověka z hořícího domu bývá často odměňováno různými medailemi a plaketami, občas i z rukou prezidenta republiky. Běžet na louce u lesa do tmy proti letícím kamenům vstříc neznámému nebezpečí při ochraně svěřených dětí je ale srovnatelným hrdinstvím.

Možná by stálo za to, aby si jak státní zástupce, který případ pustil k soudu, tak okresní soudce, který se dopustil skandálního rozsudku, vyzkoušeli hrůzu a bezmoc temné noci, kdy vaše svěřené děti ohrožují neznámí útočníci. Hrůzu a bezmoc, kdy čekáte, kdo z nich vytáhne nůž. Hrůzu a bezmoc, kdy státní orgán, který je k tomu povolán, – policie – vám nepřichází na pomoc. Pak by možná uměli poradit, jak se má vedoucí v takovou chvíli zachovat. Schovat se do stanu a třást se hrůzou? Vyjednávat s opilci, již evidentně neměli zábrany?

Poté, co by státní zástupce a soudce s obrovským nasazením útočníky zneškodnili, by je namísto uznání a poděkování čekaly dva roky popotahování po vyšetřováních a soudech, jednu chvíli dokonce nepravomocné podmíněné odsouzení.

Kdo oba vedoucí – jednoho bohužel in memoriam – vyznamená za statečnost?

Stanislav Balík

ZE VZPOMÍNEK PAMĚTNÍKŮ

Pokračujeme v otiskování pamětí prof. V. V. Štecha, v nichž nás uvádí do roku 1919, a to jak do dramatických událostí té doby, tak do situace, jaká byla na Slovensku. Dozvídáme se o úkolech, které musel plnit v Paříži i v Londýně a jak jsme prostřednictvím naší hudby pronikali do povědomí tamního tisku i veřejnosti.

Z PAMĚTÍ V. V. ŠTECHA

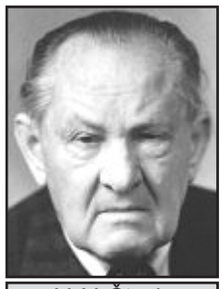

V. V. Štech

Ovšem tehdy, na konci roku 1918, rozhlížel jsem se po Vídni a trávil Silvestra u našeho vyslance Tuzara, jenž úřadoval v rozlehlém paláci českých Lobkoviců. Viděl jsem, že agenda tohoto zastupitelstva je v té době vlastně vyplňována formalitami spojenými s opatřováním přísunu potravin z Čech českým obyvatelům Vídně, neboť tam byla nouze mnohem patrnější než u nás doma. Prošel jsem ovšem i vídeňská muzea a viděl v nich mezery po obrazech a dílech odvezených z Vídně italskou vojenskou misí. Vzpomínal jsem ovšem přitom na díla, jež zůstala ve Vídni a byla českomoravského původu. Doplňoval jsem svůj soupis z října a plánoval náš obdobný zákrok, který jsem šel hned po návratu sdělit prezidentu republiky. Ten však posuzoval moje představy věcně a poukázal hned na rozdíly situace a moci u vítězné Itálie proti našemu toužení a poslal mě konečně k předsedovi vlády dr. Kramářovi, abych mu referoval. Ten úřadoval v místnosti prvního patra ve druhém dvoře Hradu, kde mne bez velikého zájmu vyslechnul a vyslovil se rovněž skepticky o vyhlídkách jakéhokoliv návratu bohemik z Vídně. Už zřejmě končil svoji práci a vyzval, abych ho doprovodil, v okamžiku, kdy byla ještě ohlášena jako nutná návštěva malíře-krajináře Langera. „Tak jděte napřed a nečekejte."

Vyšel jsem z pracovny do předsíně v rohu třetího dvora a sotva jsem zavřel dveře, zaslechl jsem třesk rány. Vrátil jsem se proto do předsíně a našel tam mladého muže s revolverem v ruce, jejž jsem mu celkem lehce odebral, když jsem ho zezadu obejmul. Mezitím se seběhli zřízenci a úředníci; doprovodil jsem rozčileného a chvějícího se mladíka do přízemí ke vchodu proti soše sv. Jiří na třetím nádvoří. Nebránil se, jenom vzrušeně opakoval, že je moc nespravedlnosti na světě. Byl dopraven na policii. Později jsem se dozvěděl od znalce zbraní Švestky, že svým revolverem prostřelil silnou dřevěnou fošnu, takže jeho zbraň byla vskutku schopna usmrcovat.

Odpoledne na schůzi ministerské rady našel dr. Kramář pod podšívkou svého kabátu vystřelenou kulku, která se svezla po náprsní tobolce ve vnitřní kapse kabátu, takže atentát byl neúčinný.

Přijímal jsem potom ještě na Hradě mladíkova otce, jenž se přišel omluvit a prosit za syna, a sešel se s ním později ještě jako se senátorem; vyprávěl o synovi, který tehdy žil v Americe a v dopise rodině projevoval zřejmou lítost.

Takto neškodně nedopadl ovšem potom atentát druhý, kdy tragicky zahynul tehdejší tvůrce naší měny, dr. Alois Rašín, jenž heroicky umíral bolestně a dlouho. Tomuto muži, jehož jsem rovněž znal ze soukromého styku, jsem vypravil veliký státní pohřeb podle poslední vůle v prozatímním krematoriu na olšanských hřbitovech. To byla smutná úřední služba v těžké chvíli obřadníka, jenž čekal dva dny na smrt muže umírajícího při vědomí a myslícího do poslední chvíle na stát, jehož finance úspěšně hájil.

Působil jsem ještě z příkazu dr. Šrobára při organizaci pohřbu básníka Hviezdoslava v Dolním Kubíně, kde jsem našel ovšem poměry zcela jiné, jakýsi obecný nezájem nejbližšího okolí Hviezdoslavova, který pracoval celkem ve skrytu mimo zájmy tehdejších obyvatelů jeho kraje Oravy. Měřil jsem při této události, dotýkající se blízce slovenské kultury, tenkrát rozdíly poměrů u nás a na Slovensku a vzpomínám na ně při zpětném pohledu na léta, kdy se měnil v duchu i formách podstatně lidový i veřejný život Slovenska. Tehdy i předtím jsem se přesvědčoval, že Slovensku je národní svoboda celkem lhostejná a že se jeho obyvatelstvo dost nevraživě dívá na práci a úsilí českých učitelů a úředníků, že sleduje bez nadšení pokusy exponovaných úředních činitelů. Ovšem, potom jsem viděl nenáhlou, ale organickou proměnu prvotní lhostejnosti, se kterou byly přijímány nešikovné, ale nadšené zákroky a činy českých horlivců. Náboženské rozpory – také ovšem úřední neobratnost – ještě množily prvotní lhostejnost lidu k postupné proměně ducha smýšlení.

Zažil jsem to hned při tichém, ba smutném, lhostejně sledovaném vjezdu ministra Šrobára do Bratislavy, při setkání s obyvateli v únoru 1919. My tři, ministr Habrman, jeho tajemník Kepl a já, jsme jeli přes Brno a

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 13

Hodonín do Bratislavy, kde jsme shledali nádraží v podivném mrtvém tichu, protože zaměstnanci stávkovali. Pak přijel dopoledne ministr „s plnou mocou“ ze Žiliny a jeho auto jelo tichými ulicemi až k jakési slavobráně a potom dále na županství. Podivný klid města, které bylo jakýmsi předměstím Vídně, sídlem pasivních Němců a penzistů, kteří žili ve vlídné symbióze s Maďary v korunovačním centru a těšili se poklidu života mezi zahradami, kde zpívali slavíci, s vinařskými domy v typickém rakouském pohodlí a nedbali o nové panstvo, které náhle přerušilo pohodu sousedského, po výtce německého prostředí.

Slavnostní vstup představitele nového státu byl tichý tak jako nádraží a županství. Narychlo telegraficky přivolaní sokolové pražští byli – patrně nějakým nedopatřením – zavřeni v kasárnách, jejichž klíč byl nenalezitelný. Abychom nějak zahladili pasivitu, netečnost nebo odpor, snažili jsme se nějakým způsobem rozmnožit život Bratislavy spíše německé než maďarské a klidný rytmus její nevšímavosti.. Přijelo Národní divadlo a hrána Prodaná nevěsta, ale jinak nás Pražany provázel příznačný mrtvý klid a nezájem domácích obyvatelů. Pochyboval jsem tentokrát o vhodnosti starožitného Prešpurku jako střediska nové vlády.

Vyvolali nás potom od slavnostního oběda na nádraží, kde nám byl rezervován zvláštní vagon. Ušlechtilý a rozumný Habrman považoval za zbytečný tento luxus a já šel pozvat slovenské cestující k nám. Zůstal jsem mezi nimi a pozoroval rozjeté neupravené cesty a pusté vesnice. Vlak jel k Trenčínu. Abych nějak zahájil svůj první styk se slovenskými obyvateli /jeli jsme zrovna k Trenčínu/, pozoroval jsem krajinu a pokoušel se navazovat hovor s mlčícími pasažéry: „Tady je ještě na poli neuklizená řepa.“ – Bylo to v únoru. – „Vy máte u vás cukrovku?“ ptali se sousedé u okna. „Ovšem.“ „A máte taky rež?“ „Máme.“ „A pšenici?“ „No také. U nás přece roste všechno, co je vidět tady.“ „Tak proč jezdíte na Slovensko?“

To byl první projev slyšený v zemi, již jsme chtěli osvobozovat, ale která zřejmě o naši pomoc nestála. Viděl jsem to později v Turčanském sv. Martině, kde nám s důrazem ukazovali škody, způsobené ve školách českými vojáky, nebo nepořádek a zmatek, který po nich zbyl. Všude jsem se potkával s dojmem, že nejsme vítáni a že náš příchod v kraji je tak jako v německy smýšlející Bratislavě jenom trpně snášen. Rozrušovali jsme ustálený pohodlný rytmus života v zemi, jíž jsme chtěli pomoci. V Martině jsme spali v rodinách slovenských vlastenců, ale ani u nich nenašli zvláštního porozumění nebo přátelství. Zmiňoval jsem se později za poměrů už pozvolna se měnících o svých dojmech – o netečnosti nebo lhostejnosti k programovému přerodu obyvatelstva bohaté země, jež zřejmě nemilovala Čechů nějak skromně a neobratně se uplatňujících.

V Bratislavě v pohodlném sousedském městě, kde se „pod víchami“ tak příjemně sedalo, popíjelo a hovořilo, zvykali si starousedlíci jen pomalu na nový pořádek, tempo, zájmy a zvyky, vnášené především českými učiteli a profesory společensky nevybroušenými a nějak drobně a šetrně se sžívajícími s prostředím společenské německé a maďarské družnosti a vybroušenosti. Češi byli dlouho cizím, nesrůstajícím a neorganickým elementem ve společnosti, kde mocně působil ještě odvěký rozpor evangelíků vychovaných na české bibličtině, a katolíků.

Byly i jiné přeháňky sblížení a srůstu. V Ružomberoku, městě slovenském, byl oblíbeným farářem Andrej Hlinka, skvělý řečník, populární v českých zemích po krvavých událostech v Černové, kdy jeho instalace byla tragicky doprovázena četnickou střelbou. V Čechách jsme ho vítali, když přijížděl přednášet o Slovensku. Vzpomínám si, že po jeho zapalujícím extatickém projevu na Žofíně jsme vypřáhli koně jeho kočáru a vezli nadšeně přijímaného kněze do hotelu „U černého koně“ na Příkopy. Ohnivý řečník se stal potom děkanem v Ružomberoku, kde působil celkem málo známý dr. Vavro Šrobár, lékař zastupující malou skupinu pokrokové inteligence. Oba obyvatelé a představitelé jednoho města vysloveně slovenského žili zprvu v míru, jenž byl náhle přerušen Šrobárovým vzestupem do funkce plnomocného ministra pro Slovensko. Slyšel jsem, že jejich osudové, pro další růst mladého národa neblahé rozpory začaly chvílí, kdy Šrobár vyzval Hlinku, do té doby upřímně se účastnícího počátků státního života, aby odešel z porady: „Nech nás, Andreji; my, vláda, se teď poradíme o jmenování županů.“ A v té chvíli se začal veřejně projevovat neblahý rozkol katolíků a evangelíků, ochromující slibně počatý rozvoj slovenské kultury. Mezi Slováky celkem lhostejnými k politickému vývoji rozdmýchal náboženský rozpor nenávisti a antipatie v dobách, kdy celku slovenského lidu chybělo ještě uvědomění a politické usměrnění.

Neobratnosti a osobní konflikty rozrušovaly po léta nutnou stabilizaci, k níž přispívali také Češi, závažně, ale bez nutného pochopení psychologie národa, na jehož společenský vývoj mělo přirozený vliv okolí, tradice i pocit jakéhosi podřadění a ovzduší nutně vyrostlé ve staletích rozdílného cítění, náboženského a společenského tmelu vznikajícího panskostí vládnoucích Maďarů. Tak jak to řekl dr. Markovič: „Ta hrstka uvědomělých tvůrců kulturní osobnosti by se byla ztratila. Záchrana přišla v poslední chvíli.“

Dnes si už sotva uvědomujeme rozpory a nesnáze ohrožující na začátcích růst podivuhodné národní bytnosti slovenské, pozvolna srůstající s organizmem státu.

Náš tehdejší pobyt na Slovensku byl náhle přerušen, protože Gustav Habrman byl volán do Prahy, když se komplikovaly poměry ve Slezsku a přiostřovaly naše spory s Poláky na Těšínsku. Vraceli jsme se urychleně

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 14

do Prahy a v podřazení úředníka ministrovi přibývalo určité vřelosti a důvěry. Gustav Habrman byl člověk ušlechtilý a neosobně věcný, mi věřil a umožňoval tak moje zákroky ve složitých osobních rozhodnutích na školách a nebránil mému vlivu při jmenování i uplatňování uměleckých směrů a osobností, jež jsem považoval za prospěšné v době ještě výtvarně nehotové nebo sporné. Moje činnost netrvala dlouho, protože jsem byl poslán do Paříže, kde jsem se měl domáhati vrácení uměleckých děl a historických dokumentů českých, chovaných ve Vídni.

Ovšem toto domáhání trpělo nezájmem cizích politiků neinformovaných o složitých vztazích starého Rakouska k bývalému království českému, o kterém sotva co věděli profesionální mužové rozhodující tehdy o obnovených státních organizmech a o životních potřebách národů a států vzniklých z rozpadlého Rakouska.

Tak jsem trávil pařížské dny v prozatímním očekávání, přihlížel k neshodám amerických vojáků s evropskými útvary, a čekal. Dr. Bedřich Štěpánek, jenž se připravoval k politické dráze i studiem řečnictví u profesora Spilky, vůdce Pěveckého sdružení pražských učitelů, prosadil do programu naší mírové přípravy i koncerty orchestrálních a sborových těles, Moravských a Pražských učitelů, Českého kvarteta, orchestru Národního divadla pod vedením Karla Kovařovice, virtuosů Jaroslava Kociána, Václava Štěpána; Jan Kubelík ztratil v té době přízeň našich lidí. Zato se počítalo jako s hlavním lákadlem s účastí Emy Destinnové, tehdy obecně oblíbené a milované.

Byl to šťastný nápad muže chápajícího dobu celistvě a v souvislosti politického a kulturního střediska, takže náklady koncertů byly částí peněz určených na výlohy mírové konference.

Jako jiní členové pařížské delegace jsem chodil po Paříži a snažil se vnikat do ducha a formy francouzské kultury, kde mne zvláště napadla výstava moderního uměleckého průmyslu, jež rovnou vybízela ke srovnání produkce francouzské s naším úsilím o nové formy a soudobou tvarovou logiku. Zdálo se mi, že naše snahy o nové tvary a způsoby zjevování přítomného života jsou svérázné a vývojově pokrokovější a že souvisí organičtěji s volným uměním. Proto jsem tehdy zatoužil ukázat světové veřejnosti výsledky našeho snažení vzcházející z velkého i drobného pohybu našeho užitého umění. Ale zatím jsem mohl jenom přispěti naší hudbě a uskutečňovati touhy dr. Bedřicha Štěpánka, když mě v průjezdu našeho hotelu Lutetia na boulevardu Raspail, kde bydleli členové mírové delegace, až na dr. Beneše, jenž už sídlil v Rue Bonaparte, zastavil dr. Kramář. Sděloval, že z Prahy přibyly plakáty Československého festivalu navržené Františkem Kyselou pro chystané koncerty v Londýně.

„Už by nedošly včas, tak tam s nimi zítra zajedete a postaráte se o celek toho podniku.“ Nebyl jím zřejmě nadšen. Připravil jsem hned svoje zavazadla a šel do Rue Bonaparte, kde kolem dr. Beneše už fungovali stálí pracovníci našeho příštího velvyslanectví. Beneš už zřejmě věděl o mé funkci a opatřil rychlé vyřízení pasu i peníze potřebné k cestě jako část nezbytných výdajů povolených pražskou vládou na mírovou konferenci.

Jel jsem tehdy nakvap do Londýna – tehdy na jaře 1919 – nevěda více, než že v Londýně koncerty už připravoval legační rada dr. Nosek s naším obchodním atašé Neumanem podle rad spisovatelky Newmarch. Bylo už hodně měsíců po válce, ale její ovzduší bylo ještě silně znát v přístavních městech francouzských a anglických, spravovaných vojenským režimem, ale ještě silněji na lodi.. Sotva jsme opustili přístavní hráz, vyhledal si každý cestující záchranný pás a pro všechny případy jej navlékl, kdyby vybuchla nějaká zbloudilá mina.

Pozdě v noci jsem se dostal do Londýna a na naše velvyslanectví Grosvenor Place, kde mě radostně přivítali dva úředníci vyslanectví, jehož šéf, dr. Osuský, byl ještě v Paříži. Po nouzovém přespání jsme šli do centrály pouličních návěští i s ukázkami plakátů přesahujících rozměry i pojetím všechny zvyklosti. Nastaly veliké potíže. Muž, který nás přijal, prohlásil hned, že po tři měsíce nemůže na nárožích umístit ani vizitku, protože všechna místa jsou dávno zadána. Všechno bylo zadáno, nádraží, autobusy, podzemní dráha, ba dokonce i sandwichmani, nosiči návěští… Posílali jsme novinám zprávy, obvyklé noticky, ale neuveřejňovaly je ani za plat. Život v „suchém“ tehdy Londýně, kde se neprodával alkohol, šetřilo se světlem a uhlím, měl ještě všechna válečná omezení. Nebyly přijímány inzerty ani reklamní noticky; všude omítali jakékoliv pokusy o reklamu. Nebylo to veselé, protože všude jsem slyšel jen chladné a záporné odpovědi, takže tíseň prvních pokusů o získání veřejnosti neměla výsledku. Poznával jsem tak rozdíly anglického a pevninského myšlení.

Dr. Alice Masaryková

Zůstal jsem bez jakýchkoliv úspěchů v publikaci nebo reklamě našich chystaných koncertů. Když jsem se skleslý vrátil na vyslanectví, přijala mne tam dr. Alice Masaryková, která tehdy Anglií projížděla.

„Vy jste ale opravdu všude,“ vítala mne s úsměvem. „Ale tady bych raději nebyl.“ „Proč?“ „Pokouším se bezúspěšně o nějakou reklamu a narážím všude na rozhodné odmítnutí. Tady nechtějí tisknout naše doporučující noticky, reprodukovat podobizny účinkujících, a tak poznávám, že máme toliko zajištěný byt pro umělce v YMCE. Jinak se setkávám jenom s chladným odmítáním pokusů o zveřejnění našeho festivalu, jenž

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 15

má propagovat naši hudbu a stát. Bude to zřejmě neúspěch, a poněvadž jsem tu vlastně jediný, budu jistě považován za neschopného viníka této nákladné výpravy velikých těles pěveckých, hudebních i ojedinělých vystoupení."

Dr. Alice Masaryková vyslechla mé nářky a napsala redaktoru Timesů dopis o našem národním boji i o významu, jejž mělo a má pro nás umění. Times její dopis otiskly, a tím vyvolala zájem všech londýnských žurnálů o koncerty neznámé hudby neznámého národa. Dvořák, v Anglii stále hraný, byl tehdy v obecném mínění počítán spíše do anglické hudby. Od té doby se jako zázrakem změnila celá situace. Bylo místo pro reklamní doporučující noticky, tiskly se zprávy o Emě Destinnové, o Českém kvartetu a J. Kocianovi. Podařilo se dokonce umístit přivezené Kyselovy plakáty na nádraží stanic mezi pobřežím a Londýnem a na nádražní zdi. Oddechl jsem si, že aspoň takto se naši lidé potkají s reklamou české a moravské hudby, takže najdou aspoň jakousi odezvu velikého a nákladného vystoupení. Ohlašovali jsme v časopisech mohutnými typy: Ema Destinová s dvěma sty deseti zpěváky a hudebníky nejhudebnějšího národa na světě přijede! – To bylo jediné jméno, kterým jsme mohli působit na širokou veřejnost, na obecenstvo. A my obecenstva potřebovali velmi mnoho, vždyť jsme měli najatou obrovskou koncertní síň Queens Hall. Brzy bylo viděti, že jméno slavné zpěvačky působí.

První efekt pro nás nebyl příjemný. Na vyslanectví, kde jsme úřadovali, přišel vznešený pán, ředitel Royal Covent Garden Opery a dotazoval se velmi naléhavě, kdy umělkyně přijede a kde bude bydlet. Chce, aby hned vystupovala v Covent Garden. Vysvětlovali jsme mu, že slečna je smluvně zavázána na deset dní nám, tak jak dlouho potrvá náš festival, a že po tuto dobu nemůže počítat s jejím vystoupením. Neřekli jsme mu její adresu ani kdy přijede. Jemu to však nevadilo, neboť po příjezdu naší výpravy jsme hned viděli, že umělkyni našel, neboť byla oznamována její Aida, 30. května v den našeho druhého velkého koncertu. Její nepřítomnost bylo poznati na návštěvnosti.

Jeden Němec napsal knihu o Anglii a nazval ji „Země bez hudby". Ale podle přijetí, jehož se tam tenkrát české muzice dostalo a podle vřelého zájmu, ba nadšení, s jakým byly produkce – proti anglickému zvyku velmi dlouhé – sledovány, nedá se mluviti o nehudebnosti. Že úspěch, i v našich poměrech nevídaný, se dostavil, byla však hlavně zásluhou Destinnové a kouzla jejího jména.

Den po příjezdu, v neděli odpoledne, byl první neveřejný koncert v Aeolian Hallu pro společnost a tisk. Tam Destinnová nevystupovala, ale Moravští a Pražští učitelé vzbudili přímo nadšení. To se projevilo spontánně hned druhého dne v pondělí v obšírných kritikách. Těmi byl vzbuzen veliký zájem a večer, v den prvního koncert, byl Queens Hall plný. Bylo znáti, jak překvapilo, když cizí orchestr zahájil po anglickém zvyku královskou hymnou, kterou zahrál zpaměti a vestoje. Pak přišla naše hymna a Šárka . Potom Pražští učitelé. Bylo viděti, že sál vnímá pozorně tuto hudbu a že přijímá naše hudebníky s porozuměním více než zdvořilým. Nálada se měnila v podivuhodnou atmosféru styku podia s hledištěm a vystupňovala se přímo v obrovský aplaus, když se objevila Destinnová. „Jako královna, „říkali jsme si toho večera a opakovali si pokaždé, když jsme sledovali ten úžasný jásot obecenstva jinak studeného. A ten se vracel po každém čísle, po ukolébavkách z Hubičky, po árii Rusalčině a po přídavcích, které byly opětovně vynucovány. Publikum nejvíce vyžadovalo Kovařovicovu píseň „Našli jsme se, našli". To byla velká radost pro přítomného skladatele a dny londýnských koncertů patřily k nejkrásnějším životním chvílím doma štvaného umělce. Tady byl přímo hýčkán teplou vlnou obdivu a úcty, pozornostmi všeho druhu. – Viděl jsem velikého londýnského dirigenta sira Henry J. Wooda, že po celý koncert měl kukátko zamířené na Kovařovice a nespouštěl z něho očí, když dirigoval.

Ema Destinnová

Stejného přijetí se dostalo i ostatním koncertům i večerům, věnovaným hudbě komorní. Festival se stal skutečnou událostí. Viděli jsme to na pozváních, na pozornostech na ulici, ale poznávali jsme to hlavně z tisku. Nyní o nás vycházely dlouhé články a úvahy, vyskytl se dokonce najednou problém, proč nemá velká Anglie svou národní hudbu, když ji má malý neznámý stát. Pyšné Times přinesly dokonce dva úvodníky na téma našich koncertů. Pokud se pamatuji, začínal jeden: „Čeho nám nepověděli politikové, co jsme se nedozvěděli z map a statistik, řekl nám jediný koncert." Jiný deník psal, že nová republika volí nezvyklé cesty ke své propagaci, ale že je jí možno k nim jenom gratulovat. Neboť takto rázem byl přesvědčen lhostejný národ o vitalitě nového státu. Ve všech kritikách vracelo se ovšem jméno Destinnové a přidávána k němu epiteta nejsilnější.

(dokončení příště)

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 16

Z ARCHIVŮ

Otiskujeme ukázku ze „Zprávy o činnosti československé emigrace po 20. 2. 1948“, která byla vypracována k 1. červenci 1948 a předána šéfovi Ústředně státní bezpečnosti dr. Horovi. Pojednává o Československém výboru pro podporu čs. politických uprchlíků. V úvodu je zachycena situace naší emigrace ve Francii.

Dne 25. III. 1948 přijel do Paříže dr. Ivo D u c h á č e k , který byl po příjezdu přijat Bidaultem a zahájil svou činnost serií štvavých článků v "Le Monde". Několik dní po té přijeli do Paříže býv. gen. I n g r , býv. poslanec Julius F i r t , Pavel T i g r i d a j. Všichni se snažili co nejdříve dostati se do Anglie, neboť nepokládali v této době ještě Francii za vhodnou k rozvinutí nějaké akce.

Dne 12. dubna 1948 přijel do Paříže býv. čs. zástupce v Madridu dr. F o r m á n e k , který již delší čas a především za svého působení ve Španělsku spolupracoval s francouzským ministerstvem zahraničních věcí. Uprchl z Prahy v lodním kufru pražského mexického vyslance dr. Negriho. Dr. Formánek byl po příjezdu přijat americkým velvyslancem v Paříži Jeffersonem Caffery a ministrem Bidaultem, který mu doporučil, aby se spojil s býv. velvyslancem Noskem a aby společně vedli čs. politickou emigraci ve Francii. Několik dní poté Nosek s dr. Formánkem počali svou činnost v pařížském hoteli "Regina". K nim se připojil Ř e h á k ve funkci sekretáře. Tento odjel na krátký čas do Německa, aby sestavil seznam uprchlíků, kteří přicházeli v úvahu pro odjezd do Francie. Nosek i Formánek byli ve stálém styku s francouzským ministerstvem zahraničních věcí, kde s nimi jednal přednosta středoevropské sekce J.E. Paris. Zároveň navázali styk s velvyslanectvím USA v Paříži.

ARCHIV MV pouze pro studijní účely

Po krátkém čase přesídlila skupina Nosek - Formánek, rozšířena o býv. vyslance dr. V e v e r k u a dr. M o r á v k a , do appartementu hotelu Cambridge - Oxford. Činnost této skupiny počala znepokojovati L. P r c h a l u , který vyslal do Paříže svého spolupracovníka V o b o ř i l a s úkolem zakázati pařížským Prchalovcům jakoukoli spolupráci s Noskem. Do té doby zastupoval jejich "zájmy" přes odpor Ducháčkův Ř e h á k .

Koncem května t.r. přestěhovala se skupina Nosek - Formánek do bytu býv. tiskového attaché Z l a t n í k a v Pa-

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 17

říži, 58 Rue Maubege, a zároveň začala používati názvu "Československý výbor pro podporu čs. politických uprchlíků". V sekretariátu výboru úřaduje jako gen. tajemník Ř e h á k , z něhož si udělal dr. Formánek spíše sluhu, než spolupracovníka, dále býv. redaktor kulturní hlídky Svobodného Slova Mirko T ů m a , lidovecký student B e r n á š e k a několik písařek. Rozhodujícím mužem "výboru" se stal dr. Formánek, který téměř úplně vyřadil Noska. Nosek nemá již na práci ve výboru zájem, neboť se chystá na přednáškové turné po Americe, kam byl pozván svým kolegou N ě m c e m , býv. velvyslancem v Kanadě.

V sekretariátu výboru dochází často k trapným scénám, když uprchlíci, žádající podporu, jsou odkazováni ze dne na den, zatím co "pan ministr", jak se nechá dr. Formánek oslovovat, pořádá pro personál sekretariátu hostiny.

Počátkem června t.r. uveřejnil "výbor" v tisku na doporučení J.E. Parise provolání, jímž oznamuje francouzské veřejnosti zahájení činnosti. V provolání figuruje jako spolupracovník "výboru" m.j. i plk. Bardoneuche, býv. pobočník gen. Fauchera. Gen. Faucher byl rovněž vyzván ke spolupráci s "výborem", ale zatím odmítl.

ARCHIV MV Pouze pro studijní účely

Dr. Formánek vyjednal v těchto dnech s pařížským zástupcem peruánské vlády přijetí určitého počtu čs. uprchlíků do Peru v rámci organisace IRO. Do transportu mají býti vybráni pouze mladí a zdraví lidé, většinou studenti, kteří se obávají, že budou nasazeni v dolech.

Dne 20. května otevřel "výbor" v pařížském předměstí Noisy le Sec, blízko brány Porte le Lilas ve starých opuštěných garážních objektech sběrný tábor pro čs. uprchlíky . Povolení k otevření tábora vymohl dr. Formánek na francouzském ministerstvu zahraničních věcí a pomocí ministra bývalých bojovníků Mitteranda i na ministerstvu vnitra. Šéf "Sureté Nationale Boursicaut" dal k otevření tábora souhlas pod podmínkou, že tábor bude rázu prozatimního a že všichni uprchlíci budou odtud co nejdříve odesláni do svých nových pracovních působišť. Aby strohost této podmínky byla zmírněna, rozhodl dr. Formánek po poradě s J.E. Parisem, že vedením tábora bude pověřen býv. nár.

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 18

soc. poslanec škpt. Antonín B a r t o š , jehož dosavadní spolupráce s francouzskou zpravodajskou službou byla "Sureté Nationale" dostatečnou zárukou spolehlivosti. Bartoš se skutečně vedení tábora ujal. Později byl přibrán jako druhý vedoucí býv. poslanec Alois Č í ž e k .

Podmínky ubytovaných jsou tak neutěšené, že uprchlíci často žebrají v okolí a tábor se tak stal předmětem pozornosti místní policie. Uprchlíci spí na starých rezavých kavalcích, bez přikrývek. Ačkoliv v táboře ubytované ženy neustále uklízejí, nemohou zbaviti ubikace mnoholeté nečistoty. Uprchlíci sami vaří. Denní příděl kuřiva jest 5 cigaret na osobu.

Koncem června t.r. bylo v táboře ubytováno asi 80 osob. Jde většinou o osoby bez jakéhokoli politického významu, mezi něž pronikla agitačně již pařížská skupina Prchalova, což se přirozeně "výboru" nelíbí a proto osobám v táboře ubytovaným jest zakázán styk s ostatními Čechoslováky, v Paříži žijícími, aby se tak chránili "styku s případnými provokatery vyslanými z ČSR" výrok Bartošův. Tábor jest vydržován zatím pouze z darů. Dosud věnoval 800.000 frs. jménem J. Bati a jménem svým ve Francii již dlouho žijící krajan H a l a š k a a 250.000 frs. býv. průmyslník N e h e r a . Pro poměry, panující ve "výboru", jest příznačné, že z peněz, určených k vydržování tábora, vyzvedl si část Řehák a dal si ušíti několik obleků na "representaci". V táboře žijící uprchlíci se bojí, že budou postupně rozesílání na těžké polní práce, příp. do dolů a proto hledají sami příležitost k odjezdu na vlastní pěst.

ARCHIV MV pouze pro studijní účely

Dne 18. VI. 1948 pořádal "výbor" tiskovou konferenci, jíž předsedal dr. Formánek, býv. poslanec Bartoš a Řehák. Přítomným pěti reportérům objasnili svou činnost a stěžovali si na nezájem francouzské veřejnosti.

"Výbor" zaslal také dr. Papánkovi a londýnskému "výboru" zoufalou prosbu o pomoc.

Propagačně "výbor" kromě shora zmíněného provolání dosud nevystoupil. Připravuje vydávání bulletinu, jehož redaktorem má býti Řehák. "Československý výbor pro pomoc politickým uprchlíkům" jest dosud jedinou organisovanou složkou emigrace

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 19

v Paříži. Zatím se zabýval akcemi sociálního charakteru. Lze předpokládati, že konsolidací emigrace a přílivem nových uprchlíků do Francie započne i činnost politickou, spojenou s propagací /ovlivnění českého vysílání z Paříže, o něž usiluje Řehák a pod./

Přesto, že se zdá, že Paříž se stane střediskem emigrace "benešovské", probíhají zde s největší konspirací jednání o obnovení čs. strany agrární a o ustavení nového výboru strany. Jednání vedou m.j. býv. agrární funkcionáři a poslanci V o l n e r , Martin H r a b í k a K r á l . Jako budoucí vůdce agrárníků jest designován dr. Oldřich S u c h ý . O průběhu jednání jest neustále informováno velvyslanectví USA v Paříži, které projevilo o věc mimořádný zájem, dále pak pařížská skupina Mikoljaczyka. Jednání jsou vedena zatím v bytě Volnerově v hotelu "Raspail". Vztah této agrární skupiny k ostatním emigrantům, zvláště ke skupině londýnské /býv. poslanci ÚNS/ jest dosud nevyjasněn. Skupina jest na rozdíl od ostatních velmi dobře finančně zajištěna a disponuje značnými obnosy ve Švýcarsku. V dohledné době chystá veřejné vystoupení s proklamací o obnovení agrární strany. Její objevení se na politickém kolbišti emigrace bude prý překvapením a bude jistě vzhledem k stále vzrůstajícímu vlivu býv. agrárníků - uprchlíků v USA velmi nepříjemné ostatním skupinám.

ARCHIV MV pouze pro studijní účely

S pařížskou skupinou býv. agrárníků snaží se, dosud marně, navázati styky Prchala.

V Paříži hodlá také ustaviti býv. předseda "Všehrdu" Emil R a n s d o r f "Svaz čs. demokratického studentstva". Za tím účelem se snaží získati podporu Bidaulta prostřednictvím jistého příbuzného býv. poslance U h l í ř e , žijícího v Paříži a dále pomocí pařížských Prchalovců podporu de Gaulle-a. Budoucí sekretariát "Svazu" v Paříži má vésti býv. funkcionář "Všehrdu" Josef M e s t e n h a u s e r .

Kromě těchto akcí, vedených ať již jednotlivci nebo skupinami v Paříži, byla zjištěna i jinde ve Francii po únoru 1948 činnost proti ČSR, která se soustřeďuje téměř výhradně v krajanských spolcích. Za zmínku stojí akce univ. prof. ve

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 20

Strassburku Jiřího S t r a k y , býv. středoškolského profesora v Praze. Prof. Straka, který na podzim r. 1947 organisoval Zenklovo přijetí ve Strassburku, ovlivňuje čs. kolonii v Alsasku a chystá protest a vystoupení krajanů proti ČSR. Má dobré styky s přívrženci de Gaulle-a.

Podobnou činnost vyvíjí v Lotrinsku H a l a š k a , o němž již byla zmínka. Organisuje mezi krajany t.zv. "Národní výbory".

Konečně jest nutno se zmíniti o několika politicky významných jedincích, kteří jsou vesměs příslušníky býv. strany nár. soc a lidové. Jest to v prvé řadě dr. Hubert R i p k a , který žije t.č. někde v okolí Paříže u známých. Zatím se politicky neexponuje a takticky vyčkává, až se poměry v emigraci vykristalisují. Jest jisté, že abdikace dr. Beneše jeho vystoupení z politické nečinnosti uspíší. Ripka jest pokládán mezi francouzskými politiky, zvláště pro svůj vřelý vztah k dr. Benešovi za osobu, která se nejlépe hodí, aby stála v čele čs. emigrace. Jeho zapojením do politické práce v emigraci vzroste vliv "benešovské" skupiny, která přesto, že je v emigraci nejpočetněji zastoupena, postrádala zatím schopného a v cizině oblíbeného vůdce.

ARCHIV Pobočka pro studijní účely

Ve Francii dlí i býv. Ripkův tajemník dr. B r z o r á d , který zajíždí často do Švýcar.

Dalším významným politikem jest bývalý šéfredaktor "Svobodných novin" Ferdinand P e r o u t k a , který se dostal do Francie pomocí organisace býv. politických vězňů. Hodlá odjeti do Anglie, ve Francii si chce vzhledem k svému špatnému zdravotnímu stavu pouze odpočinouti. Společně s ním přijel Ivan H e r b e n , býv. šéfredaktor Svobodného Slova. Jmenovaný chtěl vydávati v Paříži časopis, ale pro odpor Řehákův, který se obával konkurence, od tohoto záměru upustil.

Dr. Ivo Ducháček, o jehož příjezdu do Francie byla již zmínka, jest ve Francii velmi dobře zajištěn a žije se ženou - Francouzkou na Rivieře. Zúčastnil se Haagské konference panevropského hnutí a stýká se s představiteli MRP, o jejichž

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 21

přízeň usiluje spolu s Pavlem T i g r i d e m .Politicky se chtěl v emigraci uplatniti až po příjezdu Msgr. Š r á m k a . Jest možné, že po nezdařeném útěku postaví se sám spolu s Ripkou do čela emigrantů - Benešovců. Uchází se o spolupráci s CIC a zpravodajskými službami západních států.

V Paříži dlí rovněž býv. šéfredaktor "Svobodného zítřku" Luděk S t r á n s k ý . Jest neurovnalými poměry v emigraci a zvláště chováním svého"kolegy" H e r b e n a tak znechucen, že se straní veškeré politické činnosti. Chce odjeti do Casablanky, kde hodlá vydávati nepolitický krajanský časopis.

ARCHIV MV
Pouze pro studijní účely

Dále byli zjištěni v Paříži prof. B u š e k , doc. K o v á r n a a dr. Bohuslav B r o u k ,"sociolog" nár. soc. strany. Jest očekáván příjezd i Fr. K l á t i l a .

Lháři, ani když pravdu mluví, obyčejně nevěříme.

Cicero

Vždyť se to týče tebe, hoří-li u souseda

Horatius

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 22

KNIHY, KTERÉ NÁS ZAJÍMAJÍ

CO VŠECHNO UNESE ČESKÁ DEMOKRACIE

My starší, co pamatujeme protektorát, jsme se domnívali, že nacistická propaganda za oněch časů v českém prostředí prezentovaná především ministrem Emanuelem Moravcem a prodejnými kolaborantskými novináři typu Lažnovského a Vajtauera, dosáhla v hanobení československého státu a jeho představitelů nepřekonatelného vrcholu. Za totality někteří propagandisté a agitátoři v tomto směru prokázali přinejmenším stejnou píli v tendenční ignoraci a zkreslování historických fakt.

Dnes se však v části české publicistiky odkázané na německé finanční dotace nebo na německými majiteli dirigovaná a financovaná vydavatelství setkáváme čím dál častěji s nečeským hanobením idejí, historických fakt i osobností spjatých se samotnými základy české národní a státní existence, základy, jaké jsou každému roduvěrnému příslušníku kteréhokoli národa za všech okolností svaté. Až téměř flagelantského znevažování vlastního národa zasluhujícího odepření jeho příslušnosti k němu se dopracoval žurnalista, nechce se mi ani říci že český, Tomáš Krystlík knihou Zamlčené dějiny, která se odvažuje tvrdit, samozřejmě bez důkazů, že české dějiny jsou založeny na falzifikaci minulosti. Se zamlčováním a překrucováním fakt podle něho začal již František Palacký. Zejména se prý české dějepisectví uchyluje k záměrným lžím. Od druhé poloviny 19. století prý Češi žijí „ve vybájených představách o sobě jako o národu, o své minulosti, o národních mýtech a bludech, které vycházejí z vylhaných obrozenských představ a vytvářejí si neustále nové."

Za první republiky prý, podle Krystlíka, znemožnila diskusi o dějinách nejen cenzura a zákon na ochranu republiky z roku 1923, ale především prý „český agresivní nacionalismus". Pan Krystlík, který zřejmě první republiku nezažil a nepoučil se o ní dost důkladně ani z knih, neví, že v předválečné Československé republice, která byla všeobecně hodnocena jako ostrov osvícené demokracie v sousedství autoritářských a k totalitě inklinujících států, neexistovala cenzura, která by bránila diskusi o čemkoli, natož o dějinách. Žádná cenzura tu nikdy neznemožňovala žádné diskuse včetně hanobivých útoků na hlavu státu a vedoucí politiky, a dokonce ani vyloženě protivládní a přímo protistátní výpady henleinovců, úhlavních nepřátel českého národa a československé státnosti. Ani zákon na ochranu republiky, na jaký má v rámci nezbytné státní sebeobrany právo každý demokratický stát, nezahrnoval do trestně postižitelných aktivit diskuse.

České historické mýty a bludy přežívají podle Krystlíka i po roce 1989, i když Češi prý „podvědomě tuší, že jejich národní identita je budována na nepravdách, ale drží se usilovně a křečovitě osvědčených lží o národní minulosti, nemajíce se o co jiného opřít".

Ne, to přece nemohl napsat Čech, ale Čechy nenávidící cizinec anebo dokonalý odrodilec či bezpáteřný zaprodanec, který chce prokázat, že s Čechy, tím prolhaným a bezectným národem, nemá nic společného. Český národ, naštěstí jen podle něj, nemá vlastně nejmenší důvod k národní hrdosti. Běsnící husité vraždili a ničili evropská města. Žižka byl masový vrah. Masaryk toto zločinectví glorifikoval. Období po Bílé hoře nebylo dobou temna a germanizace ani cizí nadvládou, ale kladným a prospěšným vlivem katolické kultury. Československo v roce 1918 se prý „nevyvinulo organicky, vývojem kmenového uvědomění, nýbrž zahraničním politickým snažením Masaryka, Beneše a Štefánika jako násilný státní útvar, spočívající na umělém národu československém". Krystlík vůbec nebere v úvahu, že vytváření „umělých" či přesněji politických národů při vzniku států, jak o tom svědčí americký stát, ruský stát, belgický či švýcarský, může spočívat na spojení různých národů, aniž je nutno ho charakterizovat jako „násilný státní útvar". Masarykova filozofie, podle Krystlíkova pokřiveného vidění, má prý nebezpečně blízko k pangermanismu a filozofiím totalitních režimů. Tento názor může vzejít jen z naprosté neznalosti Masarykovy filozofie humanitní demokracie.

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 23

Karel Čapek, autor celosvětové proslulosti, jako obdivovatel „tatíčka Masaryka“ byl prý „politický hlupák“, který považoval režim v Sovětském svazu za veskrze demokratický. Není to do nebe volající troufalost vystavovat hanobivé vysvědčení světoznámým, všeobecně uznávaným a ctěným velikánům s dokonalou neznalostí jejich života a díla a nestoudně dehonestovat dějiny svého národa s naprostou neznalostí historických fakt bez nejmenší snahy je pochopit?

Pro následující Krystlíkovy deformativní korekce českých dějin však už není slov: Henlein se prý vícekrát pokusil přebudovat československý stát na demokratickém základě... Češi na to však údajně nepřistoupili. Do mezinárodní izolace se Československo dostalo nikoli Hitlerovou agresivitou s využitím sudetoněmeckého nacismu, ale vypjatým českým šovinismem.

Období protektorátu prý přineslo Čechům řadu pozitivních změn, například pracovní uplatnění na perfektně fungujícím německém trhu, rozvoj porodnosti, rozkvět kultury. Přesto Češi začali neodůvodněně (!!!) nenávidět Němce a připravovat pomstu, kterou se po válce stalo vyhánění německého obyvatelstva – genocida Němců. Klíčovou roli v tom sehrála údajně politika prezidenta Beneše, který se „vmanévroval do pozice zločince od psacího stolu typu Adolfa Eichmana, Slobodana Miloševiče a Radovana Karadžiče“(!!!). Osobně prý nikoho nezabil, ale „svým jednáním (to jest tím, že se postavil do čela celonárodního boje za osvobození), zabíjení, mučení a nelidské zacházení umožnil a podpořil. Svými podpisy prezidentských dekretů legalizoval prý bezpráví. Místo aby byl postaven před mezinárodní tribunál, staví mu Česko, celému světu navzdory pomníky“.

Tohle skutečně nemohl napsat česky myslící a cítící Čech. Jak konstatuje v recenzi Krystlíkovy knihy prof. Olivová: „Krystlíkovo pojetí českých dějin je zcela neodborné a souzní s německou nacionální historiografií a publicistikou. I Krystlíkovo označení prezidenta Beneše za zločince má předlohu v německém nacionalistickém tisku. I v něm je prezident Beneš označován za zločince, tentokrát proto, že prý je válečný štváč, který se snaží vehnat svět do války (viz Völkischer Beobachter, Berlín, září 1938).“

Kdyby takto smýšlela většina příslušníků českého národa, nezasloužili bychom si my Češi jako národ to nesmírně cenné a obětíplné dědictví svých dávných i nedávných předků. Naštěstí tomu tak není. Nevyhneme se však otázce: Jestliže se právem zakročuje proti propagaci a zveřejňování nacistických symbolů i vůdců, proč se nezakročuje proti vydávání a rozšiřování knih, které v intencích nacismu urážejí náš národ a velebí jeho nacistické znevolnění a germanizaci? Že tato kniha byla vydána nakladatelstvím Beta Books, divize Alfa Nakladatelství, made in EU, tomu asi v rámci naší příslušnosti k EU zabránit nebylo možné. Že na ni kriticky nereagovaly naše přední deníky je sice s podivem, ale zase ne tak velkým, alespoň pokud jde o insinuace vůči Masarykovi a Benešovi. Články s tímto zaměřením v některých předních listech nejsou ničím neobvyklým, takže se někdy vnucuje otázka, čí zájmy zastávají. Na české to tedy nevypadá.

(Tomáš Krystlík, Zamlčené dějiny 1, Beta Books, Praha 2008; Tomáš Krystlík, Zamlčené dějiny 2, Beta Books, Praha 2010)

Karel Richter

GRŮŠA JAKO KOMUNISTA

Skoro celou hodinu věnoval počátkem června ČRo 6 referátu o Grůšově knize „Beneš jako Rakušan“. Věcnou kritiku této knihy z pohledu historiků podali Věra Olivová a Karel Novotný v Bulletinu Společnosti Edvarda Beneše (únor 2012). O ní ČRo 6 informovat – a taky tak rozsáhle – nebude ? Já jsem psycholog a snažím se proto představit si motivy, jež mohly Grůšu vést k hledání podobností mezi Edvardem Benešem a Hitlerem, když jde přímo o exemplář mravního a politického kontrastu.

Je možné, že Grůša byl vlastenec, ale že jeho vlastenectví bylo zraňováno tím, co se jako chlapec dovídal o mnichovské tragédii a o postupu prezidenta Beneše v ní. Poúnorový režim Grůšu oddělil tak jako mnoho jiných od odkazu zakladatelů našeho státu. Svazácká výchova mu místo Benešovy promyšlené a trpělivé politiky nabízela jednoduchá řešení, jimiž by se hojila citová zranění a ukájela se potřeba boje (bolševictví bylo přece stále plné nejrůznějšího bojování). Tímto duchem mohl tedy být Grůša v dospívání a v rané dospělosti naplňován.

Ale hlavně : Jako umělec a tedy tvor estetický Grůša nesnesl neestetičnost Benešova ústupu v Mnichově. Ten ústup se nelíbí asi nikomu, ale estetická kritéria nejsou jediná ani určující v politice. I jiní umělci – např.

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 24

Voskovec – se jimi často řídili. I kultivovaný Voskovec Beneše jednou posoudil nespravedlivě. TGM by si asi povzdechl : „Inu – umělec.“ Umění a politika vyžadují rozdílné lidské typy. Politik TGM se marně snažil napsat román („neměl jsem dost umělecké síly“ řekl o sobě) a politické schopnosti umělce Václava Havla nedosáhly myslím úrovně jeho významu jako morality.

Tento umírněný výklad Grůšova postoje uvažuji (zdůrazňuji) především. Věc však bude asi vážnější, když Grůša jde ve svém diletantském „psychogramu“ Beneše, jak svou knihu nazval, až k tomu, že se identifikuje s postoji nacistů. Důkaz o tom podala Věra Olivová ve zmíněném Bulletinu. A toto prosím popularizuje ČRo 6. Věnujme se proto stanovisku této stanice.

Ignorantsky zněly úvahy jejího redaktora. Je prý otázkou pro historiky, byl-li správný koncept zakladatelů Československa. Zdá se, že oddělení od odkazu zakladatelů státu postihlo i ČRo 6. Jinak by tato stanice nemohla ignorovat následující fakta, která má na paměti i nehistorik věrný Masarykovu odkazu.

Stará monarchie snad byla kdysi užitečná, ale to se změnilo po roce 1866. Tehdy se podle Peroutky dala na pangermanismus a tím ztratila – i dle Palackého – svůj smysl. TGM řekl, že Rakousko nezrušil, ale jako již mrtvé je jen pohřbil.

Založení našeho státu v roce 1918 oddělilo státní hranicí dvě etnika, jež byla největšími nositeli pangermanismu a nutně tedy byla později nejvíce znacizována – Němce z českých zemí a ty rakouské. V Německu samotném měl nacismus podporu menší. Díky založení Československa byla v roce 1938 aspoň naděje na obranu demokracie ve střední Evropě.

Stálé pojmenovávání našeho ústupu v roce 1938 jako „kapitulantství“ ignoruje fakt, že v případě vojenského odporu bychom byli šli nejen proti Německu, ale i proti Británii a Francii. To prezident Beneš samozřejmě nechtěl. Výstižným pojmenováním jeho postoje je – uvážlivost a moudrost. Jaké to musí být zaslepené antibenešovství, když mu ten ústup vytýkají právě ti, kdo nás po listopadu 89 znovu napojovali na Západ.

Že Západ v roce 1938 selhal, za to nemůže prezident Beneš. Je slabošstvím vinit ho z národních neštěstí . Dělal co mohl. To silný Rašínův syn, ač předmnichovský Benešův oponent, se po Mnichovu nepřidal k hanobení Beneše a naopak se k němu hlásil a hájil ho.

Kdo tvrdí, že Němci byli v Masarykově republice utlačováni, udržuje dále henleinovskou lež. To bohužel zřejmě udělal i Grůša. Nepřehlížejte prosím fakt, že českoslovenští Němci byli v září 1938 posledními svobodnými Němci v Evropě. To tehdy věděl i Wenzel Jaksch.

Benešovo Československo nemohlo za to, že Německo pak napadlo i Sovětský svaz a že tím zatáhlo do střední Evropy stalinský režim. Vstupu Rudé armády k nám nešlo zabránit. Nebo jsme snad měli bojovat spolu s nacistickým Německem proti spojencům? Realistický politik na rozdíl od nepolitických snílků se tedy musel přítomnosti Sovětů na našem území přizpůsobovat. Líbit se nám to nemusí, ale vinit Beneše z toho, že stalinizaci napomáhal, je zaměňováním příčiny a účinku.

V důsledku Benešových ústupků a na rozdíl od všech ostatních, kteří také byli Rudou armádou „osvobozeni“, my jsme se této armády brzy zbavili (a západní Německo ji tudíž nemělo na svých hranicích s ČSR). Jako by to byla Benešova zoufalá přihrávka do roku 1968.

Beneš nikdy nebyl orientován výlučně na východ. Jeho koncepce byla evropská. Smlouvu s SSSR z roku 1943 podepsal po vzoru smlouvy britsko-sovětské z roku 1942 a jen v tomto smyslu.

A ten poválečný odsun? Jistě nic hezkého, ale to jsme zase u té estetiky či u abstraktního moralizování. Chirurgův řez do živého člověka také není estetický a abstraktně vzato není ani etický. Jenže zachraňuje život. Po smrtelném ohrožení českého národa nacismem bylo třeba zajistit i jeho sebeurčování – tedy sebeurčování osmi až deseti milionů, které ale bylo ničeno „sebeurčováním“ méně než poloviční německé menšiny. (Po první světové válce Dohoda nesouhlasila s Masarykovým návrhem dát z historických Čech a Moravy „něco pryč“.) Dnes se zamlčuje, že jed nacismu měl kořeny ve staletích předtím (čtěte Rádla „O německé revoluci“). Staleté tradice nelze vymýtit za několik desetiletí. Důkaz : zdejší politické děti tleskají německému prezidentovi za uznání německé viny za lidický zločin. Ale on nemůže prosazovat úplné anulování mnichovského diktátu, protože musí mít ohled na voliče. Hle, jaké je tedy smýšlení nezanedbatelné části současného německého voličstva. Grůšova kniha k jeho převýchově rozhodně nepřispěje.

Co tedy je sporného na „konceptu“ zakladatelů Československa? A co tedy Beneš zavinil? I podle Peroutkova poúnorového posudku nic.

Ještě k Benešově povaze. Naše poloinformovaná a předpojatá publicistika udržuje obraz Beneše mj. jako „suchého pedanta“ (tento výraz pochází od zdejšího sovětského vyslance z roku 1938 Alexandrovského). Také se Benešovi připisuje „pomstychtivost“. Zkuste proto poslouchat nezaujatě Benešův projev z Londýna po vyvraždění Lidic (jeden hloupý novinář to nazval popravou). Benešův hlas je tam cituplný, chvěje se lítostí a účastí, nikoli zlobnou pomstychtivostí. Ovšem kdo by nebyl pro potrestání vrahů stejně jako po únoru 48 pro spravedlivé tresty zrádcům typu Fierlingera ? Beneš byl jinak navenek neokázalý, bez jakékoli pózy. Věcné argumenty vážily u něho daleko nejvíc.

Aleš Kolářský

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 25

JAZYKOVÝ SLOUPEK

JANA PTÁČEK ČÍŽKOVÁ ANEB ČEŠTINA PŘECHÝLENÁ I VYCHÝLENÁ

Snaha po důsledném zrovnoprávnění žen vtrhla před časem vehementně i do českého jazyka. Veřejnost vzrušily – či spíše pobavily – návrhy několika sveřepých feministek, nespokojených s utlačováním žen v používání substantiv. Protestovaly proti tomu, aby se konaly kongresy vědců, jako by mezi nimi nebylo vědkyň. Rozčilovalo je, že se zvyšovaly platy lékařů a lékařky zůstaly na ocet. Namítaly, že oslovení Vážení přátelé opomíjí přítelkyně. Přednost mužského rodu ve shodě podmětu s přísudkem považovaly za utlačování žen. Nedorozumění bojovnic za ženská práva v gramatice spočívá v tom, že gramatickému mužskému rodu přisuzují víc, než obsahuje. Je jen formálním gramatickým znakem. Slovo host je sice rodu mužského, ale rozumíme jím kohokoli, kdo přichází na návštěvu. Požadavek na přechýlení (hostka) zavání obrozeneckým purismem. Odborný termín člověk rozumný nepopírá rozum ženě jen proto, že člověk je maskulinum. Podstatná jména mužského rodu zkrátka mají často doté míry zevšeobecňující ráz, že jejich rod je jen formálním gramatickým znakem a významově ženský prvek nevylučují, a měkké i v plurálu přísudku nemá nic společného s nadvládou mužů.

Tam, kde je třeba, se ženský prvek prosazuje. Přechýlené názvy povolání pronikají i tam, kde byly kdysi nepředstavitelné. Ilustrativním příkladem budiž armáda. Běžně vešly do povědomí termíny vojínka, desátnice, rotná, majorka atd. (Trochu ošidná je hodnost generálka – termín má totiž vžitý význam zkoušky před premiérou, a tak generálka obsahuje přídech nehotovosti. Neodpustím si odůvodnit doporučení přechylovat názvy hodností poukazem na zrádný dvojsmysl, je-li příslušnice armády podporučíkem.) Je zajímavé, že přechýlení se brání termín voják. Vojačka má mírně pejorativní nádech, a to už nemluvíme o vojandě. Než si tedy zvykneme na vojačku, musíme chtě nechtě užít kostrbaté příslušnice armády.

Kontroverze vyvolává přechylování příjmení. Leckomu se zdá, že je třeba skoncovat s tím, aby paní Nováková patřila po sňatku panu Novákovi. Odříká-li se choť z tohoto důvodu obvyklého -ová, je to spíše ze strachu z budoucnosti než pro znalost jazyka. Jde tu o podobný omyl, který popisujeme v prvním odstavci. Proskribované příponě, jež je pouhým formálním gramatickým znakem označujícím ženu, připisuje se význam přivlastňování. Ten nemá. Kdyby pan Novák svou manželku skutečně vlastnil, byla by – přísně vzato – Novákova, bez čárky nad a. Zříkat se v češtině zakořeněného přechylování příjmení je odůvodněné jen málokdy. Paní Kaplicky přebírá logicky nepřechýlené příjmení slavného muže současně se zděděnými mezinárodně uplatňovanými právy. Vdá-li se Češka za cizince – zvláště ze země, kde se přechylování neužívá – nebo hodlá-li se soustavně uplatňovat v zahraničí, nelze jí upírat právo přípony -ová se zříci. Je však obtížné souhlasit se snahou zrovnoprávnit se s manželem tím, že dáma převezme jeho nepřechýlené příjmení a své dívčí si ponechá. Takovým snahám bych doporučoval důslednost: Proč by neměl stejně postupovat i muž? Paní Čížek Ptáčková by pak měla mít za manžela Ptáčkovou Čížka. Masaryk vyřešil problém ideálně. Měl však výhodu v tom, že choť-cizinka měla příjmení nepřechýlené, a tak je mohl vložit za své jméno bez toho, že by neslo příznak feminina.

Přechylování – a to i pokud jde o příjmení – je jeden z pokladů češtiny. Jazyk, který je nezná, může sice na tomto základě vytvořit do češtiny nepřeveditelnou detektivní zápletku, to však nevyváží nevýhody. Zřekneme-li se přechýlení cizinek, dostaneme se do nesnází. Seleš porazila Graf – kdopak vlastně vyhrál? Potíž vzniká tím, že nepřechýlená příjmení neskloňujeme. Důslední do roztrhání těla však být nemusíme. Slavné osobnosti nosí svá příjmení také jako značku kvality: Sonja Henie, Edith Piaf, Marilyn Monroe. Poněkud směšně dopadají sportovní reportéři, kteří mají předepsáno důsledně přechylovat příjmení všech závodnic. (S výjimkou Číňanek – u jejich jména nelze rozeznat příjmení.) Dokonce prý byla kdysi v České televizi neposlušnost náležitě potrestána. Slyšíme v televizním přenosu reportéra zadrmolit, že ve štafetě nastoupily Ivanovová, Stěpanovová, Pavlovová a Popovová. Původní ruská jména závodnic si už z domu nesou přechylovací příponu -a, české -ová se mi zdá nadbytečné. Že jde o závod žen, bylo předem ohlášeno a o pohlaví sportovkyň se lze na televizní obrazovce většinou přesvědčit jediným pohledem. Žádný předpis se nemá přehánět a někdy je lépe dát přednost logice. To platí i u příjmení typu Kůrka, Kaše apod. Mechanické připojení -ová (Kůrkaová, Kašeová) je směšné. Nezastírejme, že přechylování může vést k mírně komickým komplikacím. Herec Lasica rád připomíná svůj osud méně významného manžela paní velvyslankyně, když ho v Rakousku oslovili Herr Vášáryová. Slyšel jsem vyprávět příhodu českého manželského páru, kterému prudérní hotel v jižní Itálii odmítl přidělit společný pokoj, protože pro rozdílnost příjmení nebylo uznáno jejich manželství. Žádná podobná nepříjemnost nemůže vyvážit fakt, že přechylování příjmení je velkou předností češtiny a patří k jejím pokladům.

Miroslav Šlapal

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 26

VZPOMÍNÁME

Dne 20. července 2012 jsme se v obřadní síni libereckého krematoria rozloučili s Růženou Krásnou, které všichni říkali Růženko, a která po léta byla členkou Klubu Milady Horákové. Narodila se v Českém Dubu 22. června 1921, takže dosáhla nádherného věku 91 let – a navíc do posledních dní v poměrně dobré kondici. To si před krátkým časem mohli ověřit i diváci televize v pořadu Pošta pro tebe, při němž jí – potom, co se dozvěděli o jejím osudu politické vězeňkyně – vyjádřili úctu dlouhým potleskem.

Růženka Krásná i v tomto vysokém věku chodila na besedy a hovořila s mladými lidmi, protože to považovala za svou povinnost poskytovat informace a ujasnit jim jejich názory. Jako důsledná demokratka, která měla za sebou léta věznění, mohla ze svých životních zkušeností rozdávat do nekonečna.

Dostalo se jí i veřejného ocenění. 16. listopadu 2010 obdržela na půdě Ústavu pro studia totalitních režimů Cenu Václava Bendy a pamětní medaili „Za svobodu a demokracii“. Po II. světové válce byla krajskou tajemnicí Čs. Národně socialistické strany v Liberci. Roku 1949 byla zatčena a ve veřejném monstrprocesu s poslancem Emilem Weilandem odsouzena k trestu smrti, ale pak trest byl snížen na 20 let odnětí svobody. Propustili ji na amnestii v roce 1960. Po listopadu 1989 patřila k zakladatelům Konfederace politických vězňů. V devadesátých letech zastávala funkci předsedkyně Národně sociální strany – Československé strany národně socialistické.

Do politiky ji přivedl už její dědeček, Antonín Jirásko, který byl na Liberecku před I. světovou válkou jedním ze zakladatelů národních socialistů. Na této cestě ji podporoval i její otec. Politicky byla činná nejen v Liberci, ale i v Pardubicích a Plzni. Poznala se s čelnými osobnostmi socialistické strany – ministrem Prokopem Drtinou, poslankyní Fráňou Zemínovou, poslankyní Miladou Horákovou a dalšími.

Většinu svých vězeňských let strávila v Pardubicích, kde se znovu setkala s Fráňou Zemínovou, odsouzenou v procesu s Miladou Horákovou. Fráňa Zemanová byla tehdy už téměř sedmdesátiletá a trpívala srdečními záchvaty, aniž by se jí však dostalo odborné lékařské péče. Nicméně když jí bylo lépe, chodívaly spolu na povolené vycházky, při kterých Fráňa Zemínová mohla o tolik let mladší Růžence předat leccos ze svých poznatků a zkušeností. Do paměti se jí zapsala další spoluvězeňkyně, spisovatelka Nina Svobodová, která se před uvězněním angažovala v lidové straně. Stejně se tu setkala s další poslankyní národně socialistické strany Antonií Kleinerovou.

Když Růženka opouštěla vězení, byla svobodná a teprve až ve čtyřiceti letech uzavřela manželství s Františkem Krásným, rovněž muklem, avšak jejich společný život trval pouhých 12 let. Po manželově úmrtí se Růženka znovu neprovdala, zato s návratem svobody v roce 1989 se opět vrhla do veřejného a politického života.

Měla mnoho vzpomínek, z nichž některé byly zcela unikátní. Byla skvělou vypravěčkou a měla charisma, kterým k sobě připoutávala mladé lidi. Chodívali za ní a naslouchali jí – a to jí projasňovalo její dny.

Zora Dvořáková

SRPNOVÁ POVODEŇ 2002 PO DESETI LETECH

Na internetu je k dispozici nová kniha Srpnová povodeň po deseti letech, kterou sepsal Miroslav Sígl se svými spoluautory. K jejímu čtení či prohlížení 145 stránek s mnoha ilustracemi ve sličné grafické úpravě není zapotřebí žádné čtecí zařízení, text knihy se oboustranně automaticky obrací. Stačí uvést do vyhledávání doménu: http://msiglpovoden2002.pageflip.cz.

V knize jsou vylíčeny dramatické chvíle z povodí Labe a Vltavy, na jehož soutoku nedaleko odtud leží i autorova obec Obříství sousedící s obcí Zálezlice. Zde padly za oběť srpnové povodni desítky domů, mezi nimi i dům autorův. Vypovídací hodnotu mají dále autentické informace ze tří samosprávných obvodů – Mělníka, Kralup nad Vltavou a Neratovic, údaje o činnosti pojišťoven po srpnové povodni, o práci vysoušecího pracoviště Národního technického muzea, kde se podařilo zachránit knihy o mnohamiJiónové hodnotě.

Velmi užitečný je přehled literatury, zejména z Výzkumného ústavu vodohospodářského T. G. Masaryka v Praze, údaje o televizních, filmových a dalších videopořadech, které se týkají uvedené tématiky.

Český hydrometeorologický ústav připravil na dny 14.–15. srpna 2012 odbornou konferenci, jejímž cílem je připomenout povodeň v kontextu současných aktivit k ochraně před povodněmi. Také jejím účastníkům je určena kniha s uvedení mnoha skutečností včetně získaných zkušeností a kritických poznatků, zejména hasičských a záchranných sborů, jakož i dobrovolných organizací, které prokázaly solidaritu, statečnost, odhodlanost a rozhodnost. Zmírnily tak miliardové ztráty, bolest utrpení v postižených městech a obcích.

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 27

ZE ŽIVOTA KLUBU MILADY HORÁKOVÉ

U symbolického hrobu Milady Horákové 26. 6 . 2012. Projev předsedy KMH ing. Františka Šedivého

Vážení hosté, sestry a bratři!

Vítám vás na dnešním pietním shromáždění na staroslavném Vyšehradském hřbitově.

Stojíme znovu na místech, kam nás každý rok přivádějí vzpomínky na velkou ženu našeho národa, na dr. Miladu Horákovou. Jsme spjati s její památkou, s odkazem, který musí zůstat uchován. Zamýšlíme se nad smyslem třetího odboje, nad ztracenými životy jeho účastníků.

Dění té doby nám defiluje před očima, jako když se vše odehrávalo. Nemůže ani tomu být jinak. Je pro nás zarážející, jak probíhá hodnocení třetího odboje – pokud probíhá. Tehdy mladí lidé vedeni svými velikými vzory, mezi které patří na prvním místě dr. Milada Horáková, vstupovali do zápasu o návrat svobody do této země s čistým srdcem a ideály, ve kterých je vychovávala Masarykova první republika. Kolik se jich dnešních dnů dožilo… Kdeže ti muži jsou…. kdeže ty hroby jsou… zaznívá v jedné smutné, jímavé písni. Nepropadáme do toho, co není naše? My, my všichni. Hledáme cesty kudy? Vždyť směr a smysl je jasný. Stojíme u symbolického hrobu dr. Milady Horákové a hlavou nám víří vzpomínky na to, co se tehdy stalo. Vražda. Ne justiční, ale cílená politická vražda ženy, která vysoko přesahovala velikostí své osobnosti své protivníky. Byli jimi lidé nízcí, živení záštím, propadlí nenávisti, která měla již jen krůček ke zločinu. A ten byli velice často ochotni učinit.

Milada Horáková od svých studentských let bere na sebe břímě práce pro tuto zemi, pro všechny lidi, kteří ji obývají. Projev solidarity s mladými vojáky, chlapci protestujícími vrátit se na jatka první světové války, je prvním krokem k pozdějším osudovým rozhodnutím, v nichž se projevuje síla charakteru, čisté myšlení a oddanost této zemi. Snaha pomáhat se prolíná celým jejím životem. Je základním rysem její lidskosti. Když Hitlerova vojska napadnou její vlast, považuje za samozřejmé vyjádřit svůj nesouhlas vstupem do ilegality. Zapojuje se do hnutí usilující o návrat svobody a demokracie. Zápas se lstivým a dobře připraveným nepřítelem není lehký. Milada Horáková je i se svým mužem zatčena a podrobena krutým výslechům. Nakonec je odvezena do terezínské Malé pevnosti. I zde se snaží pomáhat svým bližním. Když je její činnost vyzrazena a Milada vržena do bunkru, odkud nebývá návratu, je povolána k soudu do Drážďan. Odjíždí se svým mužem s vědomím, že nacistický soud vyřkne trest smrti. To se však nestane a oba odcházejí s tresty na svobodě. Život tedy zatím zůstal zachován, právě tak jako nejistota budoucnosti. Tehdy jen té válečné. A nakonec přece jen padly poslední výstřely a lidé se mohli oddat pocitu svobody a radosti ze šťastného konce.

Milada Horáková se vrací z vězení. Na rukách jí zůstávají hluboké jizvy z gestapáckých pout. Pocit svobody však dlouho nezůstává radostný. Rozvíjí se zápas s druhým civilizačním zlem, s komunismem. Zatím legální. Na půdě Národního shromáždění, ve veřejných institucích a mezi politickými stranami, již při svém vzniku značně omezenými. Únor 1948. Komunisté vytahují do ulic s ozbrojenými milicemi a vnucují obyvatelstvu násilnický režim diktatury. Je po svobodě. Znovu sestupují do ilegality ti, kteří dosud stáli a nadále by měli stát v čele této země. Dr. Milada Horáková se vzdává svého mandátu a přechází do ilegality. Vstupuje do odboje, třetího v tak krátkém úseku dějin. Jeho cílem je obnova demokracie a svobody v této zemi. Policejní aparát však od samého převzetí moci zakládá síť donašečů. Odbojová činnost je brzy odhalena a členové zatčeni a postaveni před soud s návrhy na tresty smrti tak, jak je to v systému, kde lidský život nemá cenu. Průběh soudu otřásá evropskou civilizací. Milada Horáková odráží nenávistné útoky spodiny prosté morálky a cti. Vyznává svoji věrnost masarykovským ideálům svobody a lidství.

Obžalovaní svůj zápas mravně vyhrávají, avšak za cenu ztráty vlastního života. Dr. Milada Horáková, dr. Oldřich Pecl, Záviš Kalandra a Jan Buchal. Rozsudek, který ohromil celý civilizovaný svět. Přes protesty významných světových osobností jsou vraždy v ranních hodinách 27. června 1950 vykonány. Komunisté již zcela kráčejí ve šlépějích svých nacistických vzorů.

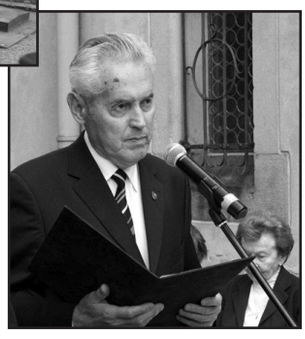

Je 26. června roku dvoutisícího dvanáctého.

Milá sestro Milado, Oldřichu Pecle, Záviši Kalandro, Jane Buchale a vy všichni, kteří jste položili životy v tomto nerovném zápase:
NEZAPOMÍNÁME!

zari 2012:ek 31.8.2012 6:12 Stránka 28

GYMNÁZIUM MILADY HORÁKOVÉ

Ještě všichni máme v živé paměti prosluněné dopoledne dne 1. září roku 2009, kdy na hezkém nádvoří Základní školy Na Planině v Praze 4-Krči bylo za účasti studentů, rodičů, pedagogů a představitelů politického a veřejného života slavnostně, s radostí a ústy mnoha řečníků proneseno, že se zde právě otevírá nová škola – gymnázium, jež ponese jméno dr. Milady Horákové.

Ti první studenti již budou ve školním roce, který nyní začíná, maturovat!

Přejeme jim, aby s úspěchem složili zkoušku dospělosti a podařilo se jim správně a podle jejich přání zvolit cestu dalšího studia.

Nově přijatým studentům prvního ročníku Gymnázia Milady Horákové přejeme, aby se jim ve škole líbilo a prožili zde roky, které bývají pak označovány za nejhezčí údobí.života každého z nás.

A všem pedagogům, a to obou škol, jež tu pod jednou střechou sídlí, upřímně přejeme dobrý a úspěšný jejich učitelský rok!

Klub dr. Milady Horákové

INFORMACE

Kancelář Klubu dr. Milady Horákové bude po prázdninách opět otevřena vždy v úterý od 9 – 11 hodin. Ostatní dny dle telefonické domluvy.

***

Všechny členy Klubu dr. Milady Horákové a čtenáře Masarykova lidu srdečně zveme na prezentaci knihy významné historičky českých dějin prof. PhDr. Věry Olivové,. DrSc.: **DĚJINY PRVNÍ REPUBLIKY**.

Prezentace se uskuteční 10. října 2012 na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, nám. Jana Palacha 2, Praha 1 v 17,30 hod.

DÁRCI ML

Cellar	Václav	Praha 9	300
Dušek	Josef Ing.	Praha 3	100
Dutnarová	Libuše	Praha 4	100
Firbasová	Zdena	Český Brod	100
Jech	Zdeněk	Přelouč	80
Jurková	Marta Mgr.	Praha 6	100
Kaluža	Miroslav	Praha 8	100
Klimka	Jan PhDr.	Kanada	100
Lang.	Otto MUDr.	Příbram	900
Málek	Jiří dr.	Praha 8	900
Matoušek	Miloš	Praha 10	100
Matuchová	Britt	Praha 4	200
Navrátil	Jiří JUDr.	Praha 6	200
Opat	Jaroslav dr.	Bratislava	300
Patta	Ivo	Praha 10	200
Pekařská	Slávka	Č. Budějovice	600
Pobočka	Hradec Králové		1150
Potměšilová	Jiřina	Praha 6	100
Preisová	Dana	Praha 6	200
Sojková	Blažena	Praha 9	300
Šťastná	Věra	Praha 8	100
Švecová	Libuše	Praha 4	100
Titzlová	Jitka Mgr.	Praha 4	100
Ústav pro soudobé dějiny AV		Praha 1	300
Vinčálek	Bohuslav	Praha 5	100

Bankovní spojení: ČSOB, č. ú. 556682/ 030

PŘEDEŠLI NÁS

Brodský	Jaroslav	Písek	Lang.	Otto	Příbram
Klobas	Miroslav	Hradec Králové	Vykoupil	Karel MUDr.	Irsko